

Spesialundervisning og grunnleggende ferdigheter i skolen

Haugesund kommune, 2024

INNHold

Oppdraget.....	5
Sammendrag.....	7
Kommunedirektørens kommentar	12
1 Innledning	13
1.1 Bakgrunn for prosjektet	13
1.2 Revisjonskriterier.....	14
1.3 Avgrensning og metode	14
1.3.1 Kort om organisering og de utvalgte skolene	15
1.3.2 Begrepsavklaring og forkortelser	16
2 Tidlig innsats og tilpasset opplæring	17
2.1 Nøkkeltall faglige resultater.....	17
2.2 Revisjonskriterer	18
2.3 Tiltak fra skoleeier	19
2.3.1 Overordnede planer og rutiner.....	19
2.3.2 Budsjettmodell.....	21
2.4 Tidlig oppdagelse.....	22
2.4.1 Organisering av ressurser på skolene	22
2.4.2 Overganger	23
2.4.3 Kartlegging	24
2.4.4 Vurdering.....	25
2.5 Fra bekymring til handling.....	25
2.5.1 Rutiner for handling.....	25
2.5.2 Saksgang – fra bekymring til henvisning	27

2.5.3	Bekymringer knyttet til det psykososiale	28
2.5.4	Vurdering.....	29
2.5.5	Anbefaling	29
2.6	Tiltak / handlingsrom for tilpasset opplæring	29
2.6.1	Systemtiltak og individtiltak.....	29
2.6.2	Dokumentering av tiltak	31
2.6.3	Evaluering av tiltak.....	32
2.6.4	Vurdering.....	33
2.6.5	Anbefalinger	34
3	Spesialundervisning	35
3.1	Nøkkeltall.....	35
3.1.1	Oppsummering	41
3.2	Revisjonskriterier	41
3.3	Proessen fra avdekket behov til sakkyndig vurdering	44
3.3.1	Behov for henvisning til PP- Tjenesten	44
3.3.2	Overgangen.....	46
3.3.3	Sakkyndig vurdering.....	47
3.3.4	Vurdering.....	51
3.3.5	Anbefalinger	52
3.4	Individuell tilrettelegging.....	53
3.4.1	Enkeltvedtak	53
3.4.2	Tilrettelegging av undervisningstilbudet	54
3.4.3	Vurdering av undervisningstilbudet	59
3.4.4	Internkontrollsystem	60
3.4.5	Vurdering.....	61
3.4.6	Anbefalinger	62
4	Skolenes samarbeid med PPT	63
4.1	Revisjonskriterier	63

4.2 PPT Haugesund.....	64
4.3 Vurdering	66
Vedlegg	67

OPPDRAGET

Bestilling:

Kontrollutvalget i Haugesund kommune bestilte 30.08.22 en forvaltningsrevisjon om spesialundervisning og grunnleggende ferdigheter i skolen.

Formål:

Formålet med prosjektet er å undersøke hvordan kommunen tilrettelegger opplæringen innenfor det allmennpedagogiske tilbudet, samt undersøke hvordan spesialundervisningstilbudet i Haugesund kommune fungerer.

Problemstillinger:

- Hvordan fungerer prosessen fra det avdekkes at en elev har vansker, til eleven eventuelt henvises til PPT?
 - Hvilke rutiner har skolene for å fange opp elever med behov for spesialundervisning?
 - I hvilken grad iverksetter skolen på et tidlig tidspunkt tiltak for elever innenfor det allmennpedagogiske?
- Hvordan fungerer prosessen fra det avdekkes at en elev ikke har tilfredsstillende utbytte av den ordinære/allmennpedagogiske opplæringen, til PPT har utarbeidet sakkyndig vurdering?
- I hvilken grad følger skolene de formelle kravene til enkeltvedtak, utarbeidelse av IOP og årsrapport?
- Hvordan fungerer organiseringen/tilretteleggingen av undervisningstilbudet til elever som mottar spesialundervisning?
 - Har skolene god nok kompetanse til å ivareta elevene med spesialundervisning?
- Hvordan fungerer samarbeidet mellom skolene og PPT?

Prosjektledere for dette prosjektet har vært forvaltningsrevisorene Frøy Losnedal og Therese Kristiansen. Rapporten er kvalitetssikret av oppdragsansvarlig forvaltningsrevisor, Svein Kvalvåg, og gjennomgått av revisjonsdirektør Rune Haukaas.

I tillegg til de ovennevnte problemstillingene, har kontrollutvalget i møtet 30.08.22 vedtatt følgende tilleggspunkter:

Til problemstilling 2:

- Hvem fatter det endelige enkeltvedtaket?

- Hvilket budsjett blir belastet for tiltakene som blir iverksatt?
- Kan budsjettforhold gjøre at vedtak blir utsatt/ikke iverksatt?

Til problemstilling 4:

- Dersom skolene ikke har nok kompetanse til å ivareta elevene med ekstra behov, hvilke tiltak blir gitt til disse elevene?
- Hvor stor andel av enkeltvedtak blir utført av ufaglærte?

Til problemstilling 5:

- Hvilke internkontroller har kommunen for å sikre at PPT vedtak blir fulgt opp?
- Følger vedtak som er gjort i barnehagen eleven videre til barneskolen?

Disse er innarbeidet og besvart i relevante deler av rapporten.

SAMMENDRAG

Om prosjektet

Formålet med prosjektet har vært å undersøke hvordan kommunen tilrettelegger opplæringen innenfor det allmennpedagogiske tilbudet, samt undersøke hvordan spesialundervisningstilbudet i Haugesund kommune fungerer. Vi har valgt ut tre skoler for nærmere undersøkelse: Skåredalen skole, Austrheim skole og Håvåsen skole. De viktigste datakildene i prosjektet har vært intervjuer med skoleeier, PPT, skoleledelsen, kontaktlærere og et utvalg foresatte til elever som mottar spesialundervisning. I tillegg har vi gjennomgått 22 elevmapper, fordelt på de tre skolene.

Hovedinntrykk

Skolene har system for gjennomføring og gjennomgang av kartlegginger, noe som gir gode forutsetninger for tidlig oppdagelse av faglige vansker. Virksomhetene har også en etablert saksgang for handling når faglige utfordringer oppdages, og iverksetter stort sett tiltak tidlig. Tiden som medgår fra en elev henvises til PPT til det foreligger en sakkyndig vurdering er hovedsakelig innen frist. Vi finner imidlertid følgende utfordringer:

- Tiltak innenfor den ordinære tilpassede opplæringen dokumenteres ikke på en systematisk måte.
- Enkelte elever blir henvist for sent til PPT.
- Sakkyndig vurdering, enkeltvedtak, individuell opplæringsplan og årsrapport avviker i flere tilfeller fra formelle krav.
- Mangelfull evaluering og oppdatering av individuell opplæringsplan gjør at det er vanskelig å vite hvordan spesialundervisningen fungerer.
- Foresatte og elever synes å være for lite involvert i utformingen og evalueringen av spesialundervisningen.

Tidlig innsats og tilpasset opplæring

Tidlig oppdagelse

Hovedinntrykket vårt er at Haugesundskolen har gode rutiner og systemer for å avdekke elever som blir hengende etter faglig og har behov for hjelp. Det er likevel indikasjoner på at enkelte elever med dysleksi faller utenfor.

Tidlig oppdagelse av elever med behov for ekstra støtte i Haugesundskolen starter allerede i overgangen fra barnehage til barneskole og i overgangen fra barneskole til ungdomsskole. Kommunen har rutiner for hvordan de ulike overgangene skal foregå, både for barn/ elever generelt og for barn/ elever med særskilte behov. De utvalgte skolene bruker ulike kartlegginger for å avdekke elever som strever faglig. Kommunen har en kartleggingsplan som inneholder både obligatoriske og frivillige kartlegginger for alle trinn. Alle grunnskolene i kommunen skal følge denne planen. De utvalgte skolene har i tillegg rutiner for gjennomgang og oppfølging av resultatene som involverer skolens ledelse og øvrige ansatte på trinnet.

Fra bekymring til handling

Haugesundsskolen har rutiner og verktøy for håndtering av bekymringer rundt en elevs faglige prestasjoner. Intervjuene tyder på at skolens praksis er i tråd med rutinene. Kommunen har derimot ikke tilsvarende rutiner ved bekymringer knyttet til det psykososiale og det vises til at håndteringen ofte vil være avhengig av den enkelte lærers erfaring og kompetanse.

Tiltak

Vårt hovedinntrykk er at de utvalgte skolene iverksetter tiltak når faglige utfordringer oppdages. Ulike varianter av tolærersystemet samt nye læreplaner ser ut til å gi skolene mer rom for å tilpasse undervisningen og gjøre den mer praktisk og variert gjennom ulike undervisningsformer. Vi finner at praksis for tilpasset opplæring varierer på de utvalgte skolene, noe PPT opplever er gjeldende for alle skolene i kommunen. Som det kommer frem i [kapittel 3](#), varierer andelen elever med spesialundervisning betydelig fra skole til skole. Dette kan skyldes ulike behov i elevmassen på de ulike skolene, men det kan og være en indikasjon på ulik praksis på skolene knyttet til hva de klarer å tilrettelegge for innenfor den ordinære undervisning. Skolesjef deler denne oppfatning.

Gjennom intervjuene får vi inntrykk av at de utvalgte skolene evaluerer igangsatte tiltak. Dette gjøres hovedsakelig gjennom nye kartlegginger, som forprøve og etterprøve. Evalueringspraksisen er derimot ulik. Skåredalen evaluerer tiltak etter tre til fem uker mens Håvåsen som regel evaluerer tiltak etter to uker. Austrheim har derimot ingen fast praksis på når tiltaket skal evalueres. PPT opplever at skolene til tider ikke setter av tilstrekkelig tid til å evaluere og justere tiltak.

Hvordan tiltak og evalueringer dokumenteres, varierer mellom skolene og internt på skolen. På de utvalgte skolene dokumenteres noe i møterefater, noe i oppfølgingsplaner, noe gjennom egne notater og noe dokumenteres ikke i det hele tatt. Etter vår vurdering bør kommunen tilstrebe mer systematikk og ha tydelige rutiner på hva som skal dokumenteres og hvordan. Dokumentering av tiltak og evalueringen av dem har stor nytteverdi ved eventuelt lærerbytte, henvisning til andre instanser, eller ved nye og/eller gjenoppståtte utfordringer på et senere tidspunkt i opplæringsløpet.

Fasemodellen, som viser tiltakskjeden fra avdekking av utfordringer til en til eventuell henvisning til PPT, inneholder mal for tiltaksplan og evalueringsskjema og fremstår som et godt verktøy for å sikre både riktig saksgang og dokumentasjon av den.

Spesialundervisning

I 2019/20 ble ressurstildelingen til skolene endret til at skolene fikk ressurser ut fra elevtall. Før dette var budsjettmodellen slik at spesialundervisning utløste mer midler til skolene. Tiltakene som settes inn ved behov for spesialundervisning, belastes den enkelte skoles budsjett. Ved behov for ekstra midler må skolene be om ekstrabevilgninger.

Barn med vedtak om spesialpedagogisk hjelp i barnehagen får ikke automatisk vedtak om spesialundervisning i skolen. Dette gjelder også for elever med vedtak om spesialundervisning i barneskolen, som skal over til ungdomsskolen. Det gjøres derimot en ny vurdering i overgangen.

Dersom eleven vurderes å ikke ha et tilfredsstillende utbytte av opplæringen, må eleven henvises på nytt.

Proessen fra avdekket behov til sakkyndig vurdering

Vi ser at prosessen fra behov avdekkes til det foreligger en sakkyndig vurdering, normalt fungerer på en god måte, men det er noen svakheter.

Tall fra PPT viser at behandlingen av saker om spesialundervisning hovedsakelig skjer innen rimelig tid og innen kommunens frist som er på tre måneder. PPT rapporterer selv at 98 prosent av sakene er ferdigstilt innen frist i 2022.

Mappegjennomgangen viser at det er utformet en sakkyndig vurdering i alle de kontrollerte tilfellene, men vi finner noen mangler. Det fremstår blant annet å være ulik praksis knyttet til når elev og foresatte involveres i utarbeidelsen av den sakkyndige vurderingen og om dette dokumenteres med tidspunkt. Rutinen til PPT er i utgangspunktet at elev skal involveres i alle faser. I nesten 70 prosent av de kontrollerte sakene fremgår det derimot ikke når elev og foresatte har gitt informasjon eller hvordan den er innhentet. Intervjuene med de foresatte tyder på at involveringen i noen tilfeller har vært i forbindelse med forrige henvisning, gjerne flere år tilbake i tid.

Ifølge Statsforvalteren er det et minstekrav at avvik fra trinnets kompetansemål skal være tilrådet av PPT. Etter vår vurdering mangler dette i flere av de kontrollerte sakkyndige vurderingene. Enkelte vurderinger viser eksempelvis kun til at det langsiktige målet er å følge kompetansemålene etter gjeldende trinn, ikke hvilke mål PPT tilråder at eleven skal jobbe med nå.

Videre skal PPT i sin sakkyndige vurdering anbefale årstimer spesifisert på det enkelte fag. Vi ser av gjennomgangen at PPT legger opp til en fleksibilitet i den sakkyndige vurderingen ved at de i de fleste tilfellene kun anbefaler årstimer totalt. Det oppgis å være et bevisst valg fra PPT sin side for å gi skolene fleksibilitet. Det er derimot viktig at de sakkyndige vurderingene ikke blir for fleksible slik at de truer elevenes opplæring og rettssikkerhet. Dersom PPT gir en tilråding basert på mangelfullt eller misvisende grunnlag, kan det føre til at enkeltvedtaket regnes som ugyldig.

Individuell tilrettelegging

Enkeltvedtak om spesialundervisning gir de absolutte rammene for den individuelle opplæringsplanen. Det er skolen, ved rektor, som fattet enkeltvedtak om spesialundervisning. Mappegjennomgangen viser at det fattes enkeltvedtak som bygger på den sakkyndige vurderingen, men i tre tilfeller tar det fra tre til seks måneder fra sakkyndig vurdering foreligger til enkeltvedtak er fattet. Selv om skolene opplyser at det er satt inn tiltak i perioden det formelle ikke har vært på plass, er det ikke godt nok. Enkeltvedtaket gir eleven en formell rett til spesialundervisning som skiller seg fra tiltak innenfor ordinær opplæring.

Skolene skal tilrettelegge undervisningen med utgangspunkt i sakkyndig vurdering og enkeltvedtak. Hvordan undervisningen tilrettelegges skal fremkomme av den individuelle opplæringsplanen, som kontaktlærer/ spesiallærer har ansvar for å utarbeide. Planen skal evalueres årlig. Mappegjennomgangen viser at skolene utarbeider individuelle opplæringsplaner, men at de ikke evalueres og oppdateres i tilstrekkelig grad. Over halvparten av de kontrollerte planene er datert før det siste vedtaket. Dette indikerer at planene ikke er «levende» dokumenter

som brukes til å gjøre jevnlige vurderinger av spesialundervisningens effekt. Det reiser og spørsmål ved hvordan vedtak faktisk følges opp.

Alle skolene oppgir at de gjennomfører jevnlige vurderinger for å tilpasse undervisningen til den enkelte elev. I forbindelse med mappegjennomgangen har vi mottatt årsrapport for alle de utvalgte sakene. Gjennomgangen viser mangler knyttet til involvering av elev i vurderingen av kompetansemålene, og vurdering av måloppnåelse. At eleven har vært aktivt med i vurderingen fremgår kun av en årsrapport og i 38 prosent¹ av de kontrollerte årsrapportene er det ikke tydelig om målene er nådd eller ikke.

En elev kan få vedtak om spesialpedagogiske timer med lærer, assistent eller begge deler. Tall fra utdanningsdirektoratet viser at 97 prosent av elevene som får spesialundervisning i Haugesundskolen får den med lærer. I overkant av halvparten av elevene som har vedtak om spesialundervisning får oppfølging av assistent i tillegg til lærer. Bruken av assistenter tilknyttet spesialundervisning er redusert betydelig de siste seks årene.

Tilbakemeldingene tyder på at personalets fravær er den største trusselen knyttet til om eleven får den spesialundervisningen og kompetansen de har krav på. Ledelsen på de utvalgte skolene oppgir at de prøver å sette inn vikar ved fravær og at de som regel setter inn en med kjennskap til eleven. Vi får derimot enkelte tilbakemeldinger fra lærere og foresatte om at det ikke alltid blir satt inn vikar ved fravær eller at vikarene er ufaglærte.

Internkontrollsystem

Det er den enkelte skole som har ansvar for å sikre at elevene får den spesialundervisningen de har krav på, både i timer og innhold. Skoleeier følger opp om elever med vedtak om spesialundervisning får den undervisningen de har krav på gjennom internrevisjon av et utvalg saker. Ledelsen på de utvalgte skolene opplever hovedsakelig at vedtakene følges opp og at de har oversikt over hva som blir gitt. Mangelfull evaluering og oppdatering av individuelle opplæringsplaner gir derimot indikasjoner på at kommunen ikke har grunnlag for å vite om elevene får den spesialundervisningen de har krav på.

Skolenes samarbeid med PPT

Kommunen har rutiner for samarbeid med PPT og skolene og PPT opplever at samarbeidet fungerer godt.

¹ Seks av seksten kontrollerte rapporter.

Anbefalinger

Vi anbefaler kommunen å sikre:

- at skolene har rutiner for handling og oppfølging ved bekymringer knyttet til elever med psykososiale utfordringer.
- at tiltak som settes inn innenfor ordinær opplæring dokumenteres og jevnlig evalueres.
- mest mulig lik praksis på skolene for hva som kan tilpasses innenfor den ordinære opplæringen og hva som krever spesialundervisning.
- at elever som ikke har eller som ikke kan få et tilfredsstillende utbytte av undervisningen, blir henvist til PPT.
- involvering av elev og foresatte i prosessen med å utarbeide sakkyndige vurderinger og at dette dokumenteres og dateres.
- at eventuelle avvik fra trinnets kompetansemål skal fremgå av den sakkyndige vurderingen.
- at den sakkyndige vurderingen konkret tar stilling til omfang i opplæringen av den enkelte elev for å sikre at elevene får den spesialundervisningen de har krav på.
- at vedtak om spesialundervisning blir fattet så snart som mulig.
- at skolene evaluerer måloppnåelse i samarbeid med elev og oppdaterer individuell opplæringsplan i samsvar med evalueringen.

KOMMUNEDIREKTØRENS KOMMENTAR

Kommunedirektørens kommentar mottatt 18.04.2024:

Kommunedirektøren ønsker å takke Rogaland revisjon for en grundig rapport om spesialundervisning og grunnleggende ferdigheter i skolen. Rapporten er et nyttig bidrag i kommunens videre arbeid med å sikre elevenes rett til tilpasset opplæring, og rett til spesialundervisning for de elevene som ikke har eller kan få tilfredsstillende utbytte av den ordinære opplæringen. Rapporten viser at Haugesundsskolen har gode rutiner og systemer for å avdekke om elever blir hengende etter faglig og har behov for hjelp. Revisors inntrykk er at skolenes praksis er i tråd med disse.

Kommunedirektøren tar anbefalingen om mer systematikk og tydelige rutiner om hva som skal dokumenteres av tiltak, hvordan det skal dokumenteres og evalueres, til etterretning. At Fasemodellen fremstår som et godt verktøy er et godt råd å ta med seg videre i arbeidet. Pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT) tilstreber alltid å innhente elevens stemme og foresattes mening i forbindelse med arbeidet med sakkyndig vurdering. Dette er også en del av PPT sin mal for sakkyndig vurdering. Kommunedirektøren tar anbefalingen om å dokumentere tidspunktet for når disse er innhentet til etterretning, og vil se på hvordan dette eventuelt kan tas med i malen for sakkyndig vurdering. PPT er opptatt av å sikre skolene fleksibilitet til å kunne gjøre vurderinger til hvordan spesialundervisningen til den enkelte elev skal organiseres, for på den måten sikre eleven et best mulig tilbud. Rapporten viser at denne fleksibiliteten kan i enkelte tilfeller gå utover minstekravene til sakkyndig vurdering, blant annet at alle avvik fra trinnets kompetansemål skal fremkomme av sakkyndig vurdering. Kommunedirektøren er opptatt av å sikre skolene fleksibilitet, men ikke på bekostning av minstekrav fra Statsforvalteren eller lovkrav. Kommunedirektørens inntrykk er at skolene fatter vedtak om spesialundervisning så snart som mulig etter at sakkyndig vurdering foreligger, men tar revisors funn av tre avvik fra dette til orientering og vil jobbe videre med å sikre at vedtak foreligger så snart som mulig etter sakkyndig vurdering er ferdigstilt.

Kommunedirektøren jobber med å implementere et nytt saks- og arkivsystem til lærerne i Haugesundsskolen. Dette vil være et nyttig og sikkert verktøy med tanke på å oppdatere individuelle opplæringsplaner (IOP) og skrive årsrapporter.

Kommunedirektøren er opptatt av å sikre elevmedvirkning og et godt skole-hjemsamarbeid. Også når det gjelder spesialundervisning. Dette er også en sentral del av ny opplæringslov, jf. § 10-2 i opplæringslova. Kommunedirektøren har satt sammen en arbeidsgruppe som jobber med å implementere ny opplæringslov i Haugesundsskolen. Revisjonsrapporten til Rogaland revisjon vil være et nyttig verktøy for arbeidsgruppen i dette arbeidet, blant annet i revideringen av maler, rutiner og andre dokument. Anbefalingene fra rapporten vil også bli gjennomgått på ledermøte, hvor også PPT deltar, for å kunne legge til rette for erfaringsdeling, og sikre mest mulig lik praksis.

1 INNLEDNING

1.1 BAKGRUNN FOR PROSJEKTET

Tilpasset opplæring er et gjennomgående prinsipp i hele grunnopplæringen, og alle elever har en lovfestet rett til tilpasset opplæring. I praksis betyr dette at lærere tar hensyn til mangfoldet de har i sine klasser ved å forberede og gjennomføre undervisningen variert og differensiert og med utgangspunkt i elevene de til enhver tid har i sine klasser.

Prinsippet om tilpasset opplæring er samtidig uløselig knyttet til tidlig innsats. I Storingsmelding nr. 6 (2019-2020) *Tett på – tidlig innsats*, defineres tidlig innsats som et godt pedagogisk tilbud fra tidlig småbarnsalder, at skoler arbeider for å forebygge utfordringer, og at tiltak settes inn umiddelbart når utfordringer avdekkes. Behovet for tidlig innsats kan oppstå gjennom hele utdanningsløpet. Det er derfor avgjørende at skolene har systemer for å kartlegge elevenes behov, og setter inn egnede tiltak på bakgrunn av det. Slike tiltak kan være av større eller mindre omfang, og av kortere eller lenger varighet – dette som en del av den ordinære opplæringen. Identifikasjon og intervensjon er dermed sentrale elementer i tidlig innsats.

På denne måten er tilpasset opplæring og tidlig innsats to sider av samme sak: tilpasset opplæring forutsetter tidlig innsats, og tidlig innsats innebærer tilpasset opplæring. Disse to prinsippene er tydelig uttrykt i nasjonale styringsdokumenter om grunnopplæringen. Målet er at de skal gjennomsyre hele skolens virksomhet for å fremme utvikling og læring hos barn og unge og i størst mulig grad forhindre at det oppstår lærevansker eller enda større problemer for den det gjelder.

Dersom en elev ikke får, eller kan få, tilfredsstillende utbytte av den ordinære opplæringen, har eleven rett på spesialundervisning. Flere nasjonale undersøkelser de siste årene har vist til utfordringer med dagens system for spesialundervisning. Nordahl-utvalget understreker blant annet at det i dag eksisterer «et lite funksjonelt og ekskluderende spesialpedagogisk system for barn og unge med behov for særskilt tilrettelegging».² Tilsvarende viser barneombudet i sin rapport fra 2017 at «dette prosjektet tyder på at mange av elevene som mottar spesialundervisning, ikke får et forsvarlig utbytte av opplæringen».³ Funnene i begge rapportene samsvarer, og kan oppsummeres i følgende punkter:

- Barn og unge med behov for særskilt tilrettelegging har over lang tid ikke blitt tilstrekkelig inkludert i fellesskapet med andre barn og unge.

² Nordahl, T. m.fl. (2018). *Inkluderende fellesskap for barn og unge*. Ekspertgruppen for barn og unge med behov for særskilt tilrettelegging. Bergen: Fagbokforlaget

³ Barneombudet (2017). *Uten mål og mening? Elever med spesialundervisning i grunnskolen*. Barneombudets fagrapport 2017. Oslo: Barneombudet

- En stor andel elever møter i hverdagen ansatte uten pedagogisk kompetanse.
- Det ventes for lenge før tiltakene iverksettes. Andelen som mottar spesialundervisning er (nasjonalt) størst på ungdomstrinnet, og dette er ikke i samsvar med prinsippet om tidlig innsats.
- Elever som mottar spesialundervisning, opplever at de faglige forventningene til dem er lave.
- Læringsutbyttet til barn og unge som mottar spesialundervisning er ikke tilfredsstillende og står ikke i samsvar med den betydelige ressursinnsatsen.

1.2 REVISJONSKRITERIER

Revisjonskriterier er krav eller forventninger som brukes for å vurdere funnene i undersøkelsen. Revisjonskriteriene skal være begrunnet i, eller utledet av, autoritative eller anerkjente kilder innenfor det reviderte området.

I dette prosjektet legger vi følgende kilder til grunn for utvikling av revisjonskriterier:

- Opplæringsloven med forskrifter
- Veileder Spesialundervisning, Utdanningsdirektoratet
- Meld. St. 18 (2010-2011) *Læring og fellesskap*
- Meld. St. 6 (2019-2020) *Tett på, tidlig innsats*
- Nasjonal faglig retningslinje for tidlig oppdagelse av utsatte barn og unge

Ut fra disse kildene er det utledet revisjonskriterier som fremgår i kapitlene hvor de enkelte problemstillingene blir behandlet.

1.3 AVGRENSNING OG METODE

Prosjektet har hovedfokus mot tidlig oppdagelse og tidlig hjelp mot faglige utfordringer samt spesialundervisning.

I denne forvaltningsrevisjonen har vi foretatt en såkalt metodedetriangulering av data. Dette innebærer at de ulike problemstillingene blir belyst gjennom bruk av forskjellige datakilder. Rapporten bygger på både intervjuer, dokumentanalyser, samt en gjennomgang av dokumentasjonen knyttet til 22 elever med vedtak om spesialundervisning. Vi har gjennomgått relevante plandokumenter, rutiner og statistikk både på kommunenivå og enhetsnivå. Tre skoler inngår i revisjonen: Austrheim skole (barneskole), Skåredalen skole (kombinert 1-10 skole), og Håvåsen ungdomsskole. Utvalget er basert på både innspill fra administrasjonen, samt utviklingen av elever med spesialundervisning. Vi har i utvalget også tatt hensyn til tidligere revisjoner og tilsyn.

Vi har bevisst valgt en av hver type skole:

- 1-10 skole – Skåredalen
- Barneskole – Austrheim

- Ungdomsskole – Håvåsen

Det er gjennomført intervju med skoleeier, PPT, samt skoleledelse og lærere ved de tre utvalgte skolene. I tillegg har vi intervjuet et utvalg foresatte til elever som mottar spesialundervisning og som vi har gjennomgått elevmapper for. Vi sendte henvendelse om intervju til foresatte til 16 elever, og intervjuet de som ønsket det. Det ble sendt en påminnelse. Vi har totalt sett intervjuet åtte foresatte til syv elever, fordelt på skolene slik:

- Skåredalen skole: foresatte til to elever
- Austrheim skole: foresatte til tre elever
- Håvåsen skole: foresatte til to elever

Når det gjelder mappegjennomgangen og kontroll av formelle forhold knyttet til spesialundervisning valgte vi først ut 16 elever, fordelt på skolene slik:

- Skåredalen skole: 6 elevmapper
- Austrheim skole: 6 elevmapper
- Håvåsen skole: 4 elevmapper

Ettersom det er høyest andel elever på 5.-7. trinn i Haugesund som har spesialundervisning, valgte vi bevisst ut tilfeldige mapper på disse trinnene på Skåredalen og Austrheim. På Håvåsen valgte vi elever i 9. og 10. trinn for å sikre at tidspunktet for å utarbeide årsrapport var passert.

Etter gjennomgangen av de 16 elevmappene, valgte vi å etterspørre flere nye vedtak fra mellomtrinnet på barneskolen og 1-10 skolen. Dette fordi det er høyst andel elever på mellomtrinnet som har spesialundervisning Haugesund kommune. Vi fikk da tilgang til og kontrollerte sakkyndig vurdering og enkeltvedtak for seks nye elever, fire fra Austrheim og to fra Skåredalen. Dette innebærer at vi totalt har gjennomgått 22 elevmapper.

Nærmere informasjon om hvem som er intervjuet er omtalt i rapportens [vedlegg](#).

Vår vurdering er at metodebruk og kildetilfang har gitt et tilstrekkelig grunnlag til å besvare prosjektets formål og de problemstillingene som kontrollutvalget foretok.

1.3.1 KORT OM ORGANISERING OG DE UTVALGTE SKOLENE

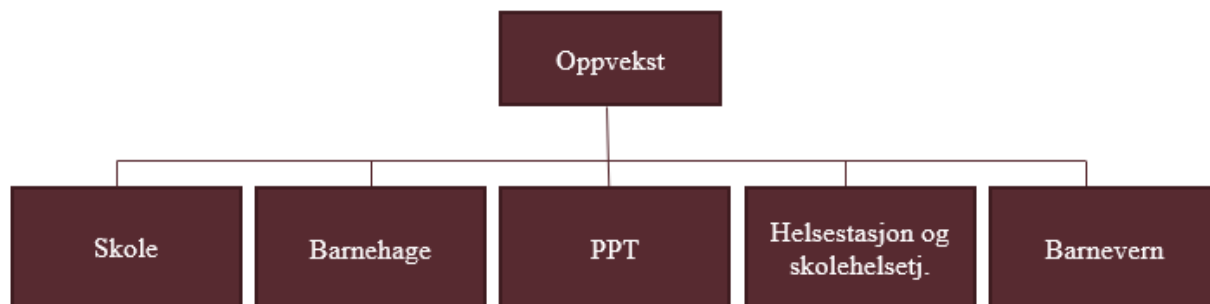
Grunnskolen i Haugesund har i skoleåret 2023/24 totalt 4052 elever.⁴ Kommunen har tolv grunnskoler fordelt på syv barneskoler, tre kombinerte skoler og to ungdomsskoler.

⁴ Kilde: Utdanningsdirektoratet

PPT er sakkyndig instans i spørsmål om elevers opplæringssituasjon. I tillegg til å skrive sakkyndige vurderinger, skal PPT også hjelpe skolene med systemrettet arbeid. Dette innebærer både kompetanseutvikling og organisasjonsutvikling, slik at skolene bedre kan tilpasse det allmennpedagogiske tilbudet etter elevenes forutsetninger.

Både skolene og PPT er organisatorisk underlagt tjenesteområde Oppvekst:

Figur 1: Organisering

Kilde: Haugesund kommune

Austrheim skole er en barneskole med ca. 440 elever og 60 ansatte. Skolen er lokalisert i nordre bydel. Skolen har siden høsten 2021 vært en del av et pilotprosjekt om heldagsskole for elevene på 1.-4.trinn.

Skåredalen skole er en kombinert barne- og ungdomsskole med ca. 550 elever.

Håvåsen skole er en sentrumsnær ungdomsskole med litt over 400 elever. Skolen tar hovedsakelig inn elever fra Lillesund, Brakahaug og Rossabø skole.

1.3.2 BEGREPSAVKLARING OG FORKORTELSER

I rapporten benyttes disse forkortelsene:

- PPT = Pedagogisk-psykologisk tjeneste
- IOP = Individuell opplæringsplan

2 TIDLIG INNSATS OG TILPASSET OPPLÆRING

I dette kapitlet besvares følgende problemstilling:

Hvordan fungerer prosessen fra det avdekkes at en elev har vansker, til eleven eventuelt henvises til PPT?

- Hvilke rutiner har skolene for å fange opp elever med behov for spesialundervisning?*
- I hvilken grad iverksetter skolen på et tidlig tidspunkt tiltak for elever innenfor det allmennpedagogiske?*

2.1 NØKKELTALL FAGLIGE RESULTATER

Årlig avholdes nasjonale prøver, som er ment å gi skolene kunnskap om elevene sine grunnleggende ferdigheter i engelsk, lesing og regning på 5. og 8.trinn, samt lesing og regning på 9.trinn. Elevene kan få inntil 100 skalapoeng. Gjennomsnittlig skår for hele landet har de senere årene vært 50 poeng på 5. og 8.trinn, og 53/54 poeng 9.trinn. Resultatene viser at elever i Haugesundskolen i 2022/23 ligger omtrent på landsgjennomsnittet.

Tabell 1: Resultater på nasjonale prøver på 5. og 8.trinn, skoleåret 2022/23

	5.trinn	8.trinn	9.trinn
Lesing	49	51	53
Regning	48	52	52
Engelsk	51	51	-

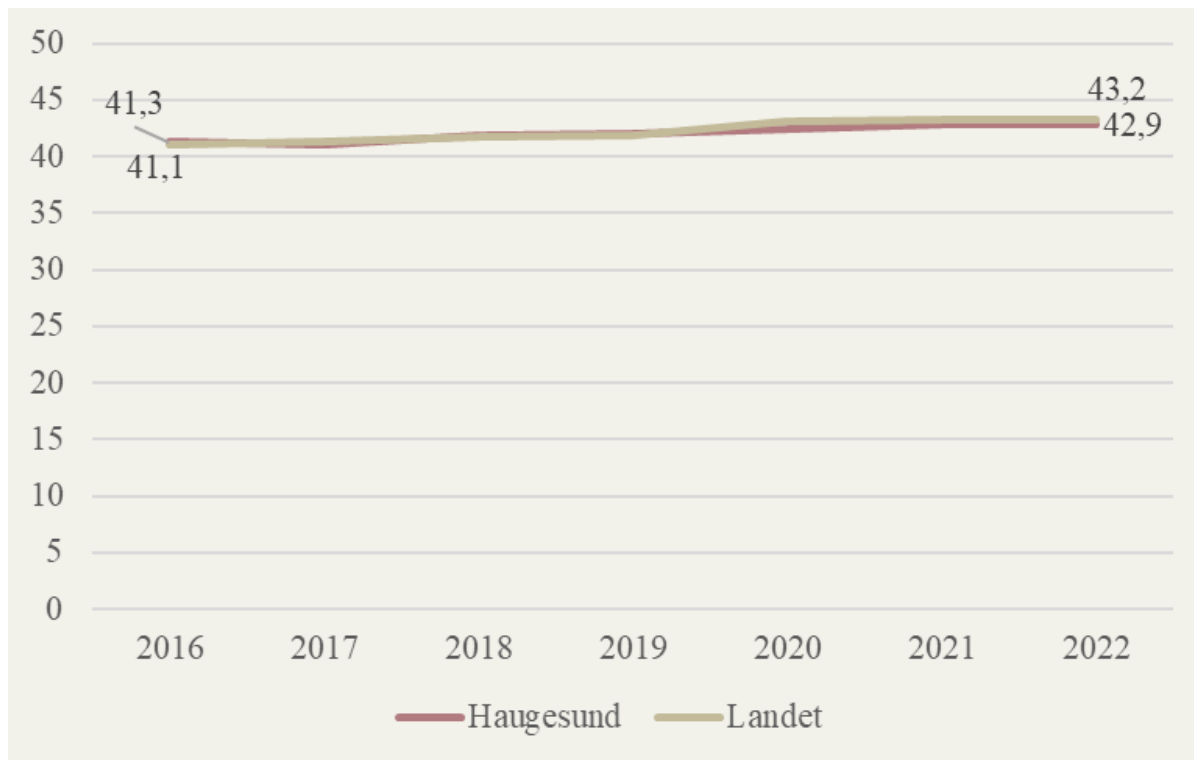
Kilde: Utdanningsdirektoratet

Fra 2022 startet måling av utvikling over tid på nytt, og resultatene fra 2022 kan derfor ikke direkte sammenlignes med tidligere år. Av kvalitetsmeldingen for Haugesundskolen (2022) framgår det at elevene på 5. trinn⁵ skårer ett skala poeng over det nasjonale snittet i engelsk, ett skala poeng under det nasjonale snittet i lesing og to skala poeng under snittet i regning. Elevenes

⁵ NB! Høsten 2022 ble skolene i Haugesund rammet av streik. Dette medførte at mange klasser og trinn ikke fikk gjennomført nasjonale prøver. Tallene som foreligger gir derfor ikke et reelt bilde av elevenes ferdigheter. For 5. trinn presenteres de resultatene som foreligger, men understreker at prøvene ikke er gjennomført med alle elevene på trinnet. På ungdomstrinnet har enkelte klasser og trinn gjennomført nasjonale prøver, men ikke nok til at resultatene kan publiseres.

ferdigheter, slik de måles i nasjonale prøver, ligger ifølge kvalitetsmeldingen lavere enn ønskelig. Figur 2 viser utviklingen i grunnskolepoeng⁶:

Figur 2: Utvikling i grunnskolepoeng

Kilde: Utdanningsdirektoratet

Vi ser at grunnskolepoengene i Haugesund kommune, i likhet med landet for øvrig, har hatt en positiv utvikling i perioden 2016-2022. Det skal påpekes at fra skoleåret 2019/20 til 2021/22 ble alle eksamener for elever i grunnskolen avlyst, og grunnskolepoengene for disse skoleårene er derfor kun basert på standpunktkarakterer. Fjorårets resultat viser at Haugesund kommune skårer noe under det nasjonale snittet. Haugesund skårer omtrent likt som øvrige elever i Rogaland (42,8).

2.2 REVISJONSKRITERER

Skolen er en viktig arena for å forebygge, oppdage og følge opp utfordringer som elever møter i hverdagen. Tilpasset opplæring og tidlig innsats for den enkelte elevs læring og utvikling er tydelig presisert i [Opplæringsloven §§ 1-3 og 1-4](#), [Meld. St. nr. 16 \(2006-2007\) ...og ingen sto igjen Tidlig innsats for livslang læring](#) og [Meld. St. nr. 31 \(2007-2008\) Kvalitet i skolen](#).

⁶ Grunnskolepoeng er samlet poengsum beregnet ut fra alle standpunkt- og eksamenskarakterene på vitnemålet, og danner grunnlaget for opptak til videregående skole. Skoleårene 2019/20, 2020/21 og 2021/22 ble alle eksamener for elever i grunnskolen avlyst. Grunnskolepoengene for disse skoleårene er derfor kun basert på standpunktkarakterer.

Prinsippet *Tilpasset opplæring* viser blant annet til at skolen skal legge til rette for læring for alle elever og stimulere den enkeltes motivasjon, lærelyst og tro på egen mestring.

[Utdanningsdirektoratet](#) understreker viktigheten av at kommunen har systemer for å fange opp og følge opp elevers vansker, både innenfor rammen av den ordinære opplæringen og gjennom spesialundervisning. Oppdages vanskene tidlig, kan varigheten av tiltakene og konsekvensene begrenses. Skolen må bruke handlingsrommet som ligger innenfor rammen av ordinær opplæring slik at tiltak som fremmer læring og forebygger vansker iverksettes.

I august 2018 ble bestemmelsen om tidlig innsats i opplæringsloven erstattet med nye regler om intensiv opplæring⁷. Dette gir skolen en lovfestet plikt til å gi elever på 1. – 4. trinn som strever et tilbud om intensiv opplæring i lesing, skriving og regning. Dette som en del av den ordinære opplæring.

Intensiv opplæring er her knyttet direkte til tidlig innsats og tilpasset opplæring, og det framgår av forarbeidene at tiltak skal iverksettes med en gang det er avdekket at en elev har behov for tilrettelegging. Det er ingen fasit på hvordan denne opplæringen skal gjennomføres, men vises til at det er en pedagogisk oppgave å ta stilling til hvilke tiltak som er nødvendige og formålstjenlige for den enkelte elev. Dersom skolen ikke, innen rimelig tid, ser noen positive effekter av den intensive opplæringen som tilsier at eleven vil kunne følge forventet progresjon, må skolen vurdere om det er behov for å endre opplegget, eller om eleven trenger spesialundervisning.

På bakgrunn av gjennomgangen over er følgende revisjonskriterier utledet:

- Skolen har rutiner og verktøy for tidlig å avdekke om elever blir hengende etter faglig.
- Skolen har rutiner for handling og oppfølging av elever som vekker uro/bekymring.
- Skolen iverksetter tiltak for elever som blir hengende etter faglig. Tiltak evalueres og dokumenteres.

2.3 TILTAK FRA SKOLEEIER

2.3.1 OVERORDNEDE PLANER OG RUTINER

Stortingsmelding nr. 6 *Tett på – tidlig innsats* og veileder spesialundervisning oppgis å være utgangspunktet for hvordan skolene jobber. Haugesund kommunes strategi og satsingsområder for oppvekstfeltet tar utgangspunkt i kommuneplanens samfunnsdel og er konkretisert i *Temaplan for oppvekst*. Temaplanen inneholder de viktigste satsingsområdene innenfor tjenester for barn og unge, hvor forebygging og tidlig innsats blir definert som ett av disse. Budsjett- og økonomiplan 2023-2026 viser til at en målsetning i arbeidet med barn og unge er å bruke en

⁷ Opplæringslova § 1-4. **Tidleg innsats på 1. til 4. trinn.** På 1. til 4. årstrinn skal skolen sørge for at elevar som står i fare for å bli hengande etter i lesing, skriving eller rekning, raskt får eigna intensiv opplæring slik at forventa progresjon blir nådd. Om omsynet til eleven sitt beste talar for det, kan den intensive opplæringa i ein kort periode givast som eineundervisning.

større andel av ressursene på universelle og forebyggende tiltak. God kvalitet i grunntjenestene⁸ framheves som det beste risikoreduserende arbeidet for å unngå at barn og unge får behov for særskilt oppfølging.

Budsjett- og økonomiplan 2022-2025 viser videre til at «arbeid med inkludering og tidlig innsats har et stort fokus i Haugesundskolen, slik at flest mulig elever skal sikres et godt utbytte av ordinær undervisning». Samtidig vises det til utfordringer i form av at det finnes elever som ikke har rett på spesialundervisning, men som i perioder har vansker som gjør det utfordrende å mestre skoledagen.

I tillegg er det utarbeidet en rekke overordnede, felles rutiner for Haugesundskolen som legger føringer for hvordan arbeidet med tidlig innsats og tilpasset opplæring skal gjøres i praksis.⁹ Dette inkluderer blant annet rutiner for vurdering av om elevene har tilfredsstillende utbytte av opplæringen, samt prosedyrer for saksgang/tiltakskjede når faglige utfordringer avdekkes. Sistnevnte prosedyre presiserer at skolen skal prøve ut og vurdere ulike tiltak innenfor ordinær opplæring før en elev eventuelt henvises til PPT. Hele saksgangen er gjengitt i tabell 2:

Tabell 2: Rutine «Vurdere manglende læringsutbytte»

Ansvarlig	Aktivitet
Kontaktlærer	Elevers vansker oppdages Rektor orienteres Samtale med foreldre og elev (se handlingsveileder stafettloggen)
Kontaktlærer	Foretar kartleggingsprøver (se kommunens kartleggingsplan) Vurderer undervisningssituasjonen, arbeidsmåter, organisering, vurderingspraksis, læringsmiljø og tilrettelegging
Kontaktlærer	Samtaler med faglærere, spesialpedagogkoordinator/ressursteam og ledelsen Setter opp forslag til tiltaksplan og ansvarsfordeling/ evt. stafettloggen
Kontaktlærer	Avtaler med foreldre, elev og evt. andre aktuelle lærere tid for informasjons- og samarbeidsmøte

⁸ Helsestasjon, barnehage og skole.

⁹ Se fullstendig liste i [vedlegg](#).

Kontaktlærer	Følger opp framdriftsplan og innkaller til samarbeidsmøter i den avtalte tiltaksperioden
Kontaktlærer	Kan be om veiledning med PPT eller psykososialt team som en del av tiltakene. Samtykke innhentes
Kontaktlærer	Prøver ut tiltak innenfor den ordinære opplæringen og avtaler nye tiltak om nødvendig. Klargjør ansvarsfordeling for arbeidsoppgaver/ dokumentasjon og avtaler tidsrom for gjennomføringen
Kontaktlærer	Foretar ny evaluering sammen med foreldre, elev og aktuelle personer på slutten av planlagt tiltaksperiode. Sikrer at både vurderinger, samt utprøving og evaluering blir dokumentert.
Kontaktlærer	Avslutter saken hvis tiltakene har vært tilstrekkelig og informerer foreldre, elev og rektor
Kontaktlærer/ rektor	Om skolen vurderer at eleven ikke får tilfredsstillende utbytte av den ordinære opplæringen, må behov for spesialundervisning og henvisning til PPT vurderes. Saken skal alltid drøftes med PPT før henvisning blir sendt. Ved avgjørelse om henvisning til PPT, se neste rutinebeskrivelse.

Kilde: Haugesund kommune

Fra overordnet nivå er det også utarbeidet en forpliktende leseplan for Haugesundskolen, i den hensikt å få til en felles kvalitativ praksis innenfor leseopplæringen. Planen er bygget på forskningsbasert kunnskap om god leseopplæring og tilpasset opplæring.

2.3.2 BUDSJETTMODELL

I 2019/20 ble ressurstildelingen til skolene endret til at skolene fikk ressurser ut fra elevtall. Før dette var budsjettmodellen slik at spesialundervisning utløste mer midler til skolene. Tiltakene som settes inn ved behov for spesialundervisning, belastes den enkelte skoles budsjett. Ved behov for ekstra midler må skolene be om ekstrabevilgninger.

I intervjuene er både skolesjef, skoleledelse og PPT samstemte i at nåværende budsjettmodell er mer hensiktsmessig. For det første framheves det at kommunen hindrer en driver for spesialundervisning. Det vil si at en unngår at motivasjonen bak henvisninger er å få tildelt mer ressurser. For det andre vises det til at den nye budsjettmodellen gir skolene mer forutsigbarhet og større handlingsrom til å utnytte ressursene mer fleksibelt og målrettet. Eksempelvis kan én klasse ha behov for tettere oppfølging i en periode, mens det i neste omgang gjerne er en annen klasse som vil ha samme behov. På den måten kan skolene omdisponere og flytte på ressurser ut

fra hvor behovene er størst på ethvert tidspunkt. Som en av rektorene uttaler: «Så lenge Haugesund har valgt å gi ressursene på elevtall, har vi en enorm mulighet til å nettopp iverksette tiltak i forhold til tidlig innsats. Fleksibiliteten i ressursbruken er gull verdt». Flere påpeker eksempelvis at timeplanene er dynamiske og at det ofte skjer justeringer underveis. Satt på spissen: «Han som lager timeplaner lager nye timeplaner hver uke».

2.4 TIDLIG OPPDAGELSE

2.4.1 ORGANISERING AV RESSURSER PÅ SKOLENE

Alle skolene i kommunen skal ha et psykososialt team. Formålet med teamet er å forebygge psykososiale vansker hos skolebarn, det vil si å fange opp og gripe fatt i utsatte barn og unge så tidlig som mulig. Ifølge rutinen skal en ha spesielt oppmerksomhet på angst, usikkerhet, lavt selvbilde, depresjon og de elevene som ikke synes så godt. Det skal kalles inn til møte to ganger per halvår eller etter oppsatt møteplan.

Skåredalen har ressursteam og innsatsteam. Ressursteamet overvåker elevene som har spesialundervisning og de som er i gråsonen. Dette innebærer eksempelvis elever som tidligere har hatt rett på spesialundervisning, eller de som scorer lavt i kartlegginger. Omtrent 150 elever av 550 følges opp av ressursteamet på den måten. Ressursteamet oppgis å ha tett dialog med lærerne om tiltak. Lærerne på skolen er inndelt i team/ trinn.

Håvåsen organiserer ressursene i faste team og trinn. Annenhver tirsdag gjennomføres henholdsvis teammøte og trinnmøte med fast agenda. Et team består av et halvt trinn og skolen har fem paralleller. Lærerne i én av klassene blir delt mellom to team. Både lærere og miljøarbeidere deltar og det velges en teamleder som skriver referat. Ledelsen gjennomgår referatene, og om noe er meldt inn tar inspektør initiativ til ekstra møte for å kartlegge videre. Skolen har en undervisningsinspektør som har et dedikert ansvar for det spesialpedagogiske arbeidet. Inspektør som har spesialpedagogisk ansvar, deltar på alle teammøter på ressursavdelingen. Ellers deltar inspektør og rektor ved behov.

På Austrheim er lærerne inndelt i team etter behov. Første klasse har egen lærer dedikert til leseopplæring. I tillegg til psykososialt team/ Trygt og godt skolemiljø har ledelsen på Austrheim samarbeidsmøte med PPT tirsdag og torsdag i partallsuker¹⁰. Her innkalles foresatte, lærere og helsesykepleier ved behov. Tema er både elevsaker, systemsaker og veiledning til skolen.

Skoleledelsen ved alle de utvalgte skolene framhever at de bruker ressursene bevisst og målrettet mot tidlig innsats og tilpasset opplæring. Dette illustreres blant annet gjennom at alle skolene har en variant av et «tolærersystem». Vi kommer tilbake til skolevise tiltak i kapittel 2.6.

Lærernormen legger føringer for maksimalt 15 elever per lærer i ordinær undervisning på 1.-4.trinn og 20 elever per lærer i ordinær undervisning på 5.-10.trinn. Tabell 3 viser lærertetthet i

¹⁰ Kilde: Plan for tilpasset opplæring, Austrheim skole.

ordinær undervisning for skoleåret 2022/2023 for Haugesund kommune totalt sett og for de utvalgte skolene.

Tabell 3: Lærertetthet i ordinær undervisning 2022-23

	1.-4.trinn	5.-7.trinn	8.-10-trinn
Haugesund kommune	14,33	17,06	18,38
Austrheim skole	14,92	17,31	-
Skåredalen skole	14,52	15,81	16,50
Håvåsen skole	-	-	19,25

Kilde: Utdanningsdirektoratet

Tabellen viser at Haugesundskolen totalt sett og de utvalgte skolene tilfredsstiller lærernormen¹¹.

2.4.2 OVERGANGER

De tre utvalgte skolene framhever viktigheten av å sørge for trygge overganger, både fra barnehage til barneskole og fra barneskole til ungdomsskole. Haugesund kommune har utarbeidet felles rutiner for hvordan de ulike overgangene skal foregå, både for barn/elever generelt, og for barn/elever med særskilte behov spesielt. For barn med vedtak om spesialpedagogisk hjelp i barnehagen, innebærer dette blant annet at skolen har overføringsmøter med barnehage, PPT og foresatte. Tilsvarende har ungdomsskolen overføringsmøter med barneskole, PPT og foresatte for elever med vedtak om spesialundervisning i barneskolen. For øvrige elever/skolestartere blir det fylt ut et overføringsskjema med informasjon om barnet.¹² Dette inkluderer blant annet en beskrivelse av barnets styrker og interesser, sosiale kompetanse, eller om det er noe spesielt skolen bør vite om før barnet begynner på skolen.

Når det gjelder overgangen fra barneskolen til ungdomsskolen, arrangeres en årlig leir for alle elever på 7.trinn før sommerferien. Her deltar kontaktlærerne fra barneskolen, kommende kontaktlærere på ungdomsskolen, samt politi, PPT og helsesykepleiere. I intervjuene framheves dette som en nyttig arena både for overføring av viktig informasjon, samt for å gjøre overgangen tryggere for elevene.

Tidlig oppdagelse av elever med behov for ekstra støtte er med andre ord en prosess som starter i overgangene. Det vises til at informasjonen som skolene mottar i forbindelse med overgangen

¹¹ <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-grunnskole/analyser/fakta-om-grunnskolen/status-for-larernormen/>

¹² Forutsatt at foresatte har samtykket til at opplysningene oversendes til skolen.

medfører at skolen på forhånd er kjent med hvilke elever som har behov for ekstra støtte. «*Stort sett kjenner vi til de*». På den måten kan skolen gjøre aktuelle tilpasninger og iverksette tiltak fra starten av. Alle de intervjuede beskriver samarbeidet mellom barnehage/skole og barneskole/ungdomsskole i all hovedsak som å fungere på en god måte.

Samtidig framhever intervjuede fra Håvåsen at det årlig oppdages elever som de ikke har blitt informert om på forhånd – altså elever med faglige utfordringer, som ikke har blitt fanget opp eller kartlagt på riktig måte på barneskolen. Særlig gjelder dette elever med dysleksi: «*Det skal ikke være nødvendig for en ungdomsskole å kartlegge for det*». Utover de elevene hvor utfordringene ikke er oppdaget, får vi også oppgitt tilfeller med manglende dokumentasjon av påvist dysleksi, manglende fullføring av selve diagnostiseringen/utredningen, samt tilfeller hvor barneskoler gjennomfører Logos-test like før overgang til ungdomsskolen. Det vises til at utredningen er en prosess som inneholder flere formelle krav for å få fastsatt diagnosen. Det beskrives derfor som uheldig når dette ikke er oppdaget og/eller dokumentert på forhånd, ettersom «*det tar tid å få apparatet opp å gå*».¹³

2.4.3 KARTLEGGING

Selv om skolene er kjent med de fleste elevene med behov for ekstra støtte på forhånd, påpekes det at noen vil oppdages underveis. Her framheves blant annet tolærersystemet som en ordning som gir gode forutsetninger for å tidlig avdekke hvem som strever. Det gir også mulighet for å raskt iverksette nødvendige tilpasninger.

Videre vises det til en rekke kartleggingsverktøy som benyttes for å tidlig oppdage faglige utfordringer. Haugesund kommune har utarbeidet en egen kartleggingsplan som fungerer som et slags årshjul for hvilke kartlegginger som skal gjennomføres når, og for hvilket trinn. Både de frivillige og obligatoriske kartleggingsprøvene til Utdanningsdirektoratet inngår i kartleggingsplanen, i tillegg til andre verktøy som skolene bruker til kartlegging av faglig progresjon.¹⁴ Alle grunnskolene i kommunen skal følge kartleggingsplanen.

Ifølge kartleggingsplanen skal det gjennomføres en grundig kartlegging i lesing og regning innen høstferien, på alle trinn. De intervjuede er samstemte i at skolen dermed «*tidlig får et bilde*» av elevenes faglige ferdigheter, og hvem som har behov for ekstra oppfølging. Neste kartlegging, på våren, vil igjen danne grunnlag for å se om elevene har progresjon i løpet av skoleåret.

Resultatene fra kartleggingsprøvene registreres i det digitale skoleutviklingsprogrammet Conexus Engage. For de nasjonale kartleggingsprøvene, muliggjør denne registreringen at lærere kan

¹³ Blant annet kreves det at det slår ut på Logos-testen. Deretter skal eleven gjennomgå et 8 ukers lesekurs, før eleven testes på nytt. Dersom denne også slår ut, må det søkes om midler til verktøy fra NAV.

¹⁴ Eksempelvis «Alle teller», «Ordkjedetest», «S-40 Setningsleseprøve» mm.

oppdage elever som ligger under bekymringsgrensen, sammenligne elevene og se deres faglige utvikling over tid. Alle skolene har i tillegg rutiner for gjennomgang og oppfølging av resultatene. Ved eksempelvis Håvåsen vises det til at hvert enkelt team går gjennom resultatene, som igjen videreformidles til undervisningsinspektør som har ansvar for det spesialpedagogiske arbeidet. Når det gjelder nasjonale prøver, får vi opplyst at skoleledelsen foretar en analyse som så presenteres for lærerne i fellesskap. Hvert enkelt team får i etterkant en grundigere gjennomgang hvor det diskuteres videre tiltak.

Også ved Austrheim vises det til at resultatene og videre oppfølging diskuteres på trinnmøtene. For oppfølgingen av nasjonale prøver og de nasjonale kartleggingsprøvene, har i tillegg ledelsen oppfølgingsmøter med trinnene, hvor en gjennomgår resultatene på både klasse- og elevnivå og lager en plan for videre oppfølging.

Fra Skåredalen får vi opplyst at resultatene gjennomgås og følges opp av både lærerne og ressursteamet, som igjen kaller inn de ulike trinnene til et oppfølgingsmøte. Det vises til at skolen bruker en del utviklingstid til at ressursteamet skal jobbe med de ulike trinnene, og ansvarliggjøre både den enkelte lærer og trinn angående hvordan de jobber med kartlegging og oppfølging av resultatene. Dette følges opp gjennom ressursteam, fagsamtaler og medarbeidersamtaler. Ressursteamet veileder blant annet trinnene når det gjelder å bruke resultatene til å optimalisere læring.

2.4.4 VURDERING

Hovedinntrykket vårt er at Haugesundskolen har gode rutiner og systemer for å avdekke elever som blir hengende etter faglig og har behov for hjelp. Vi finner imidlertid indikasjoner på at enkelte elever med dysleksi faller utenfor.

Tidlig oppdagelse av elever med behov for ekstra støtte i Haugesundskolen starter allerede i overgangen fra barnehagen og i overgangen fra barneskole til ungdomsskole. Kommunen har rutiner for hvordan de ulike overgangene skal foregå, både for barn/ elever generelt og for barn/ elever med særskilte behov. De utvalgte skolene bruker ulike kartlegginger for å avdekke elever som strever faglig. Kommunen har en kartleggingsplan som inneholder både obligatoriske og frivillige kartlegginger for alle trinn. Alle grunnskolene i kommunen skal følge denne planen. De utvalgte skolene har i tillegg rutiner for gjennomgang og oppfølging av resultatene som involverer skolens ledelse og øvrige ansatte på trinnet.

2.5 FRA BEKYMRING TIL HANDLING

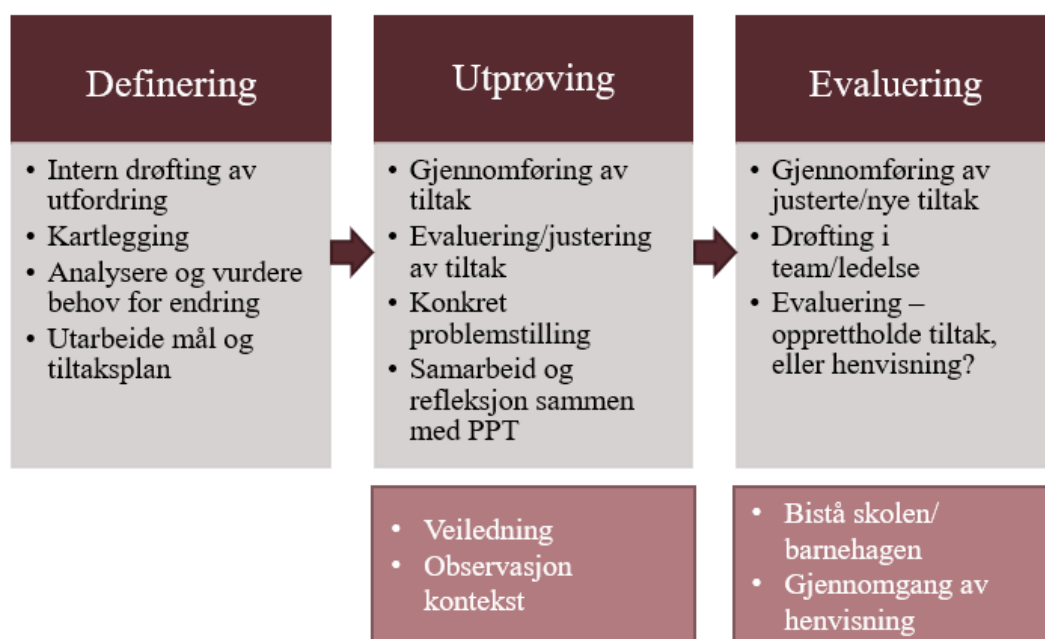
2.5.1 RUTINER FOR HANDLING

Som nevnt tidligere, har Haugesund kommune utarbeidet overordnede rutiner som gjelder for hele Haugesundskolen. Dette inkluderer prosedyrer for saksgang/tiltakskjede når faglige utfordringer avdekkes (se [kapittel 2.3.1](#)). Rutinene er tilgjengelige for de ansatte gjennom

kommunens kvalitetssystem, Compilo. Utover dette, har skolene også utarbeidet egne, skolespesifikke rutiner. Eksempelvis har skoleledelsen ved Håvåsen utarbeidet en rekke hjelpeveiledere for lærerne, tilgjengeliggjort både i Compilo og i Teams.¹⁵ Tilsvarende har Austrheim skole en plan for tilpasset opplæring som blant annet inkluderer mer detaljerte prosedyrer for hvordan kartleggingsresultater skal følges opp.

I tillegg til rutinene som Avdeling skole har utarbeidet, har PPT utviklet en fasemodell. Intensjonen med fasemodellen er å tydeliggjøre tiltakskjeden fra avdekking til eventuell henvisning. Fasemodellen inneholder fire faser, hvor den siste fasen omhandler sakkyndighetsarbeidet, og dermed omtales nærmere i kapittel 3. Figur 4 illustrerer de tre første fasene, fordelt på skolens rolle (grå boks) og PP-tjenestens rolle (rosa boks).

Figur 3: Fasemodellen – de tre første fasene (utdrag)

Kilde: PPT, Haugesund kommune

Vi får opplyst at modellen ble presentert for skolene etter sommeren 2022, og har vært til utprøving i etterkant. Bakgrunnen for utarbeidelse av modellen var et ønske fra PPT sin side om å forenkle samarbeidet, tydeliggjøre roller og ansvar, og bidra til kvalitetssikring av prosessen fra avdekking til henvisning. I den forbindelse er det også utarbeidet hjelpeark til bruk i de ulike fasene. Eksempelvis for første fase (definering) inkluderer hjelpearket konkrete spørsmål knyttet til hva som er vurdert, hva som er gjennomført av kartlegginger, hvem saken er drøftet med, og om det er gjennomført samtale med elever og foreldre. For fase 2 og 3 er det videre utarbeidet mal for tiltaksplan og evalueringsskjema. I intervju med de ulike skolene høsten 2023 framgikk

¹⁵ I Teams er rutinene sortert gjennom mappestruktur, med egne mapper med rutiner for eksempelvis spesialundervisning, Alternativ supplerende kommunikasjon, dysleksi, IOP etc.

det at skoleledelsen er godt kjent med fasemodellen. Av lærerne, derimot, var det kun én som hadde hørt om denne modellen. Per mars 2024 forteller ledelsen på Håvåsen og Austrheim at de ansatte er kjent med og hovedsakelig jobber ut fra innholdet i fasemodellen. Rektor ved Austrheim presiserer at de ikke er ferdig med å implementere modellen enda, men at den brukes aktivt i alle saker hvor skolen utreder og vurderer om en elev har avvik i kompetansemål eller organisering før eleven eventuelt henvises til PPT. Ifølge leder av PPT har de fortsatt stort fokus på implementering av fasemodellen. PPT har i nyere tid utviklet «hjelpark» for å konkretisere og har endret prosedyren slik at de som har jobbet godt i de tre første fasene slipper å fylle ut pedagogisk rapport i tillegg. Pedagogisk rapport er dokumentet skolen utarbeider og legger ved en henvisning til PPT. Leder av PPT har inntrykk av at skoler som har tatt modellen i bruk, opplever den som et godt verktøy.

2.5.2 SAKSGANG – FRA BEKYMRING TIL HENVISNING

Av intervjuene framgår det at alle skolene har en etablert saksgang ved bekymring for en elev. Som nevnt tidligere, blir bekymringer avdekket på hovedsakelig to måter: enten av ledelsen (Håvåsen, Austrheim) eller av ressursteam (Skåredalen) i forbindelse med gjennomgangen av kartleggingsresultatene. Det vises til at ledelsen/ressursteam i så tilfelle vil gå i dialog med den enkelte lærer.

Som regel er det lærerne som avdekker en bekymring, ettersom det er de som er nærmest elevene. Intervjuene tyder på at første skritt som regel vil være at lærerne diskuterer bekymringene med andre lærere tilknyttet klassen, og tar opp bekymringen på team- eller trinnmøte. Lærere ved Skåredalen viser eksempelvis til at teamet kan komme med tips til andre undervisningsopplegg eller andre aktuelle tilpasninger/tiltak.

Ved fortsatt bekymring, løftes saken videre til neste nivå. Her er det noe variasjoner mellom skolene, avhengig av hvordan ressursene er organisert. Praksis ved Austrheim er at saken meldes til skoleledelsen gjennom å ta kontakt med nærmeste leder, altså undervisningsinspektør med ansvar for det respektive trinnet. Det vises til at undervisningsinspektør og lærere diskuterer veien videre, vurderer eventuelt behov for ytterligere testing og kartlegging, og finner fram til aktuelle tiltak. Tilsvarende praksis finner vi også ved Håvåsen, men her er det undervisningsinspektøren med ansvar for det spesialpedagogiske arbeidet som skal kontaktes.

Når det gjelder mistanke om dysleksi, får vi opplyst at skolen har en spesialpedagog med avsatt administrativ tid, som blant annet brukes til å gjennomføre Logos-tester ved mistanke om

dysleksi.¹⁶ Ved Austrheim er begge inspektørene sertifisert i Logos, og testing kan dermed «bestilles» av disse.¹⁷

Ved Skåredalen meldes bekymringer til ressursteamet. Det framheves som en styrke at ressursteamet er lavterskel. Eksempelvis vises det til at elever ikke trenger å ha definerte utfordringer for å melde en bekymring til ressursteamet.

Etter meldt bekymring, er videre praksis at den aktuelle lærer blir kalt inn til et møte med ressursteamet, hvor aktuelle tiltak og veien videre diskuteres. Det vises blant annet til at lærer gjerne setter i gang avtalte tiltak i klasserommet, mens ressursteamet følger opp med observasjon og ytterligere tester og kartlegginger, dersom det vurderes som aktuelt. En fordel som framheves i denne sammenhengen, er den tverrfaglige kompetansen i ressursteamet. Eksempelvis har leseveileder/ressurspedagog spesialpedagogisk kompetanse, og er dedikert til blant annet oppfølging av kartlegginger, testing og utredning av dysleksi, eller oppfølging av lesing på alle trinn. Sosiallærer, på den andre siden, vil ha kompetanse på det sosialpedagogiske. Ressursteamet beskrives på den måten som et *«kjempeviktig systemtiltak for å fange opp, vurdere og få oversikt, og finne ut hvor utfordringene ligger – er det faglig, sosialt?»*.

Av intervjuene framgår det at tiltakene som gjennomføres i denne fasen ofte vil bidra til framgang: *«mye løser seg da»*. Dersom det imidlertid fortsatt er bekymring, er neste skritt å involvere PPT. Det vises til at kontaktperson fra PPT da kan gjennomføre observasjoner og gi råd og veiledning til lærerne om veien videre og komme med forslag til andre tiltak som ikke er utprøvd.¹⁸ Dersom eleven, i etterkant av dette, vurderes å ikke ha tilfredsstillende utbytte av undervisningen, er neste skritt å henvise eleven til PPT. Dette kommer vi tilbake til i kapittel 3.

2.5.3 BEKYMNINGER KNYTTET TIL DET PSYKOSOSIALE

I intervjuer med lærere på Håvåsen og Skåredalen skole, vises det til en opplevd økning i psykisk uhelse, atferdsvansker og skolevegring. Disse utfordringene oppleves også å være mer komplekse enn tidligere. Det framheves at der hvor bekymringer for det faglige har en etablert saksgang, og en slags «oppskrift» for handling, finnes det ikke noe tilsvarende for bekymringer knyttet til det psykososiale. Det vises til at en gjerne kobler på skoleledelsen, sosiallærer og/eller helsesykepleier, men at selve håndteringen ofte vil være avhengig av den enkelte lærers erfaring og kompetanse. I den forbindelse etterlyses det mer kompetanse og veiledning på hvordan

¹⁶ Logos er en test som brukes for å kartlegge leseferdighet og diagnostisere dysleksi. Alle som skal benytte Logos må sertifiseres.

¹⁷ Opplyst i intervju.

¹⁸ Forutsatt samtykke fra foresatte, eller eleven selv dersom eleven har fylt 15 år.

psykososiale utfordringer skal håndteres: «*Eleven trenger hjelp på et helt annet nivå enn det vi kan tilby*».

Kommunen har en egen veileder for skolevegring/alvorlig skolefravær, men ifølge skolesjef skal denne revideres.

2.5.4 VURDERING

Haugesundsskolen har rutiner og verktøy for håndtering av bekymringer rundt en elevs faglige prestasjoner. Intervjuene tyder på at skolens praksis er i tråd med rutinene.

Kommunen har derimot ikke tilsvarende rutiner ved bekymringer knyttet til det psykososiale og det vises til at håndteringen ofte vil være avhengig av den enkelte lærers erfaring og kompetanse. Vi anbefaler kommunen å sikre at skolene har rutiner for handling og oppfølging ved bekymringer knyttet til elever med psykososiale utfordringer.

2.5.5 ANBEFALING

Vi anbefaler kommunen å:

- sikre at skolene har rutiner for handling og oppfølging ved bekymringer knyttet til elever med psykososiale utfordringer.

2.6 TILTAK / HANDLINGSROM FOR TILPASSET OPPLÆRING

2.6.1 SYSTEMTILTAK OG INDIVIDTILTAK

Systemtiltak

Alle de utvalgte skolene har en variant av «tolærersystemet». Austrheim og Håvåsen har tolærersystem på alle trinn. Tolærersystemet skal bidra til å spisse undervisningen, fange opp og følge opp, og det organiseres på ulike måter. Ifølge Håvåsen får klassen mer tilpasning med tolærersystemet ved at en ivaretar helheten. Begge skolene opplever at systemet gir dem fleksibilitet i organiseringen. I tillegg til tolærersystemet setter også Håvåsen inn fagressurser ved behov for ekstra lærer. Håvåsen har også en del miljøarbeidere ute i klassene, som en styrking. Disse skal være en ressurs for hele klassen, men med ekstra fokus på enkelte elever.

Skåredalen har «Alle med-timer» på alle trinn. Alle trinn har minimum fem slike timer i uken, hovedsakelig i norsk, matte og engelsk, men også i flere fag, ved behov. «Alle med-timer», innebærer at det er to voksne i klasserommet, men hvis det behov for en ekstra, kan de være tre. Lærere på Skåredalen har merket en endring etter «Alle med- prosjektet». Gjennom «Alle med tenkningen» opplever de at lærerne (ev. skoleansatte) klarer å hjelpe de aller fleste elevene innenfor den ordinære opplæringen. Lærerne opplever også at økt lærertetthet medfører at en oppdager utfordringer tidligere og at en lettere kan tilpasse undervisningen. Rektor på Skåredalen trekker frem at alle snakker om inkluderende opplæring og hvor viktig det er å jobbe systematisk

over tid med språk og verdier. Rektor har vært rundt på de fleste skolene og fortalt om «Alle med-prosjektet».

Med to lærere i klassen organiserer alle de tre skolene undervisningen etter behov og hva som er mest hensiktsmessig. Eksempler på organiseringsformer som blir brukt er stasjonsundervisning, å dele klassen/ trinnet i smågrupper, å dele klassen i to eller at en kan ta ut de som har behov i en periode. Hvis noen trenger 1:1 oppfølging gjennomføres dette hovedsakelig gjennom individuelle opplegg innenfor klassen på alle de utvalgte skolene.

Ifølge lærerne på Austrheim er det lettere å utnytte tolærersystemet på en god måte på 1. -4. trinn på grunn av fleksibiliteten som ligger i å ha nokså få faglærere. Mellomtrinnet har flere faglærere involvert og dermed blir timeplanen mer fastlåst. En av lærerne uttaler: *«Er vi for mange som skal ha ansvar, jo mindre helhetlig blir det.»* Det trekkes også frem at mellomtrinnet har mindre tid til planlegging på grunn av heldagsskolen og at disse faktorene medfører at tilpasningsmulighetene blir mer begrenset.

Skåredalen oppgir at de har fokus på tidlig innsats fra første klasse og at de eksempelvis kan velge å dele i tre små klasser i stedet for to store ved oppstart. Det settes også inn ekstra voksne knyttet til intensiv opplæring på alle trinn, men hovedsakelig på 1. -4. trinn. Det settes hovedsakelig inn pedagoger, men noen ganger også miljøarbeidere. Dette gjøres på bakgrunn av utfordringene i den enkelte klasse, men det presiseres at alle skal få ut fra behov. Det trekkes frem som en fordel at en stor andel av et team jobber på samme trinn og at dette er mer utbredt på småskoletrinnet. Eksempelvis at fire lærere i fjerde trinn kun er på dette trinnet. Dette gjør det lettere å samarbeide enn om en har mange å forholde seg til. Austrheim presiserer at miljøarbeidere er god støtte og ressurs, og at de brukes som en styrking i klasserommet. Det er ikke uvanlig at de bruker mest tid sammen med elever med større hjelpebehov, men at det organiseres slik at ressursen kan støtte elevene når det ikke er spesialpedagog eller tilpasset opplærings (TPO)-lærer i klasserommet.

Et moment som løftes fram fra skolene er at det er lettere å få til variert og praktisk undervisning i klassen etter innføringen av de nye læreplanene. Lærerne erfarer at det er lettere å tilpasse undervisningen og at elevene klarer seg bedre i klasserommet nå sammenlignet med før. Det er hovedsakelig elevene som tidligere fikk hjelp i grupperom og som nå klarer seg bedre på grunn av mer aktivitet i timene. Bruk av stasjonsundervisning oppleves som en god metode å organisere på for å gi variasjon. Lærerne opplever at det har påvirket nivået i positiv retning.

Et annet systemtiltak som trekkes fram fra Håvåsen er mindre fokus på karakterer og mer bruk av underveivurdering. Dette har gjort at en har gått vekk fra puggeprøver og over på mer dybde- og helhetlig læring. Tilbakemelding fra foreldre i FAU er at de kan se forskjell på søsken og at mindre fokus på karakterer har gitt positiv effekt.

PPT opplever store skolevise forskjeller knyttet til hvordan skolene organiserer tilpasset opplæring. Håvåsen trekkes fram som en skole som har vært flinke i mange år til å tilrettelegge overgangen fra barneskolen og prøve ut tiltak.

Begrepsavklaring

Skolene sier de har jobbet en del internt med hva som er spesialundervisning, at spesialundervisning ikke utløser ekstra ressurser og at mye kan løses innenfor det ordinære. Skåredalen har eksempelvis jobbet med personalet når det gjelder bevisstgjøring på når elever trenger spesialundervisning og at spesialundervisning ikke utløser ressurser: *«Det handler om å*

bruke det vi har fleksibelt». Det presiseres at en diagnose ikke utløser spesialundervisning, men det utløser et behov for tilrettelegging og tilpasning.

Individtiltak

Både Håvåsen og Skåredalen opplever at elevene med faglige utfordringer ofte også har utfordringer knyttet til det sosiale og/ eller atferd. Hvis det er psykososiale utfordringer, er rutinen på Håvåsen at helsesykepleier eller sosiallærer kobles på.

Tiltak settes ofte inn for grupper som sliter med det samme, eller spesielt for enkeltelever. Austrheim trekker frem at det er en stor fordel at det nå er styrkingslærere i klassen som kjenner elevene, til forskjell fra tidligere da lærere fra alle trinn hadde støtteundervisning for elever de ikke hadde et forhold til. Tiltak som nevnes er gruppesammensetning på stasjoner, en klasse har differensierte stasjoner, repetisjonsøvelser med en eller flere elever på grupperom, øving på bokstaver, lesekurs, repeterende lesing, mattekurs, ulike oppgaver på ipad, og bruk av ulike programmer som Aski Raski. Skåredalen trekker også frem at de har overtatt bemanning fra barnehagen for å sikre god overgang for en av de mest sårbare elevene.

Aktuelle tiltak på Håvåsen diskuteres på team. Tolærere diskuterer og kommer fram til ulike tiltak, for eksempel at eleven skal tas ut av klassen i korte perioder eller at det skal gjennomføres lesekurs med faglærer. Skolen samler ofte elever som kartleggingen viser at har lav lesehastighet. Disse elevene trenger som regel mengdetrening og hjelp til leseforståelse. En tar da gjerne ut en gruppe på 3-4 personer to timer i uken over en to ukers periode hvor en jobber spesifikt med lesing gjennom eksempelvis enklere tekster. Eller at en setter sammen tre elever i klasserommet og jobber på PC med andre oppgaver. Skjermen er lik, men innholdet er annerledes.

2.6.2 DOKUMENTERING AV TILTAK

På Skåredalen blir alt som blir drøftet i ressursteamet referatført. På den måten sikrer en at rektor har oversikt. Ressursteamet har også et skjema som lærerne må fylle ut når de melder inn saker. Her registreres blant annet hva eleven sier selv om egen sosial situasjon og læring, klasseobservasjoner, hvorfor en ønsker oppfølging fra ressursteamet, resultat av kartlegginger, pedagogisk analyse og tiltak (hva, hvordan, tidsrom, ansvar og evaluering). Små tilpasninger innen det allmennpedagogiske som eksempelvis er avtalt mellom lærere noteres gjerne bare av lærer på egen PC. Ifølge lærerne er det ikke system for hvor dette skal dokumenteres.

På Austrheim er rutinen at tiltak i forbindelse med oppfølging av nasjonale kartleggingsprøver og nasjonale prøver skal dokumenteres i en oppfølgingsplan med evalueringsdato og sendes til ledelsen. Dette gjelder tiltak både for enkeltelever og for klassen. Tiltak utover dette dokumenteres ifølge inspektører av hver enkelt lærer. Det blir eksempelvis skrevet notater eller referat fra møter. Det gjennomføres også evalueringer i møtene. Det foreligger ingen skriftlig mal på hvordan tiltakene skal dokumenteres. Ifølge inspektørene har denne ordningen fungert, men presiserer at en tiltaksplan, utformet som en aktivitetsplan, kunne vært en måte å være i forkant på.

Ifølge lærerne på Austrheim er det ingen systematikk knyttet til om og hvor tiltak dokumenteres. Det trekkes frem at en i pedagogisk rapport i forbindelse med henvisning til PPT må tenke tilbake og skrive ned det en husker. En av lærerne presiserer at det er sårbart ved fravær knyttet til sykemelding og lignende. Ifølge en lærer på småskoletrinnet lages det liste over tiltak knyttet til sosiale utfordringer. Men tiltak/ tilpasninger innen det faglige blir ikke dokumentert. Det presiseres at «*alle vet om disse tiltakene*», og at de som jobber rundt eleven er involvert, både når det gjelder formelle og uformelle tilpasninger. I 2023 har lærerne derimot blitt pålagt å lage en plan for elever i gråsonen. Det trekkes i tillegg frem at skolen ikke har et system på hvor informasjon knyttet til diskusjon av elevresultater og hvordan skolen skal jobbe med resultatene skal lagres med tanke på personvern. Dette skal være formidlet til skolekontoret.

På Håvåsen dokumenteres tiltak hovedsakelig gjennom notatene til undervisningsinspektør eller i henvisningsskjema. I henvisningsskjema legges det inn presiseringer og kommentarer som skal fungere som en hjelpeveileder for lærerne knyttet til hva som er gjort og hva som skal gjøres. Evalueringer gjennomføres i team og dokumenteres gjennom referater.

Utover dette er det ifølge inspektør den enkelte faglærer som utfører tiltakene som dokumenterer samt at inspektør sikrer referater fra møter. Lærerne kommer med noe ulike tilbakemeldinger knyttet til dokumentering, en dokumenterer ikke, mens en skriver egne notater. Sistnevnte presiserer at det ikke foreligger felles systematikk knyttet til dette.

PPT har inntrykk av at praksis og system for dokumentering av tiltak varierer samt at det er for lite føringer fra kommunen for hvordan et tiltak skal dokumenteres. Noen dokumenterer gjennom referater fra møter, andre har kanskje en «tiltaksplan» som minner om en aktivitetsplan som brukes ved melding om utrygt skolemiljø.

2.6.3 EVALUERING AV TILTAK

Alle de tre skolene benytter nye kartlegginger, eksempelvis forprøve og etterprøve, for å evaluere tiltak. Skåredalen og Håvåsen trekker frem at evalueringen også inneholder vurderinger av hva eleven selv sier. Når det gjelder praksis med å fastsette tidspunktet for når tiltakene skal evalueres får vi noe ulike tilbakemeldinger.

På Skåredalen settes det inn tiltak for en gitt periode på mellom tre og fem uker og det blir avtalt tidspunkt for evaluering i ressursteamet. På Håvåsen varierer varigheten på tiltakene ut fra type elev og hva som har utløst tiltaket. Som regel evalueres tiltakene på team hvor involverte lærere deltar etter cirka to uker. Ledelsen har da dialog med både lærere og eventuelt PPT. Etter de to ukene kan det være at tiltakene utvides, endres eller at en konkluderer med at en trenger mer hjelp. Da er neste steg henvisning til PPT.

Lærer på Skåredalen trekker frem at det er viktig å ha et mål om hva elevene skal bli bedre på. Det tas utgangspunkt i kartlegginger og nasjonale prøver, om eleven mestrer det eller ikke. Ellers gjennomføres tester som *Alle teller*, gjerne flere ganger i året for å evaluere om det har vært fremgang. Videre fremheves viktigheten av å kontinuerlig kommunisere og lytte til eleven,

hvordan føler eleven selv at han/ hun lærer best. På ungdomstrinn evalueres tiltak på møter. Dersom det ikke er fremgang skal det sendes et varsel. Dersom eleven ikke har utbytte av undervisningen, starter prosessen med tilmelding til PPT.

Andre metoder som benyttes på Austrheim er å høre eleven i lesing eller å observere hvordan eleven bygger opp en tekst. Ifølge lærerne settes det ikke noen bestemt varighet på tiltakene og vi får ulike tilbakemeldinger knyttet til hvordan evalueringen foregår. Ifølge lærer på mellomtrinnet skjer gjerne evalueringen når neste kartlegging skal utføres. Om eleven da fortsatt ikke viser fremgang diskuteres nye tiltak og eventuell henvisning til PPT. Ifølge lærer på småskoletrinnet diskuteres tiltakene kontinuerlig og en observerer eleven ekstra, i tillegg til nye kartlegginger. Det diskuteres også på trinnmøter og gjøres vurderinger der.

PPT opplever at skolene til tider ikke setter av tid til å evaluere og justere tiltaket. Det oppleves å være for lite kommunikasjon om tiltak mellom miljøarbeidere og lærergruppen, samt mellom lærere og ledelsen. Ledelsen vet ikke alltid hva de ulike trinnene har å stri med, og fører gjerne til at det trekkes ut i tid.

2.6.4 VURDERING

Vårt hovedinntrykk er at de utvalgte skolene iverksetter tiltak når faglige utfordringer oppdages. Ulike varianter av tolærersystemet samt nye læreplaner fremstår å gi skolene mer rom for å tilpasse undervisningen og gjøre den mer praktisk og variert gjennom ulike undervisningsformer. Gjennomgangen tyder derimot på at det ikke er en entydig praksis for tilpasset opplæring på de utvalgte skolene, noe PPT opplever er gjeldende for alle skolene i kommunen. Som det fremkommer i kapittel 3 varierer andelen elever med spesialundervisning betydelig fra skole til skole. Dette kan skyldes ulikheter i elevmassen, men det kan og være en indikasjon på at det er ulik praksis på skolene knyttet til hva de klarer å tilrettelegge for innenfor den ordinære undervisningen. Skolesjef deler denne oppfatning. Kommunen bør sikre en mest mulig lik praksis på skolene knyttet til hva det kan forventes at de klarer å tilrettelegge for innenfor den ordinære undervisningen og hva som krever spesialundervisning.

Gjennom intervjuene får vi inntrykk av at alle de utvalgte skolene evaluerer igangsatte tiltak. Dette gjøres hovedsakelig gjennom nye kartlegginger, som forprøve og etterprøve. Skolenes evalueringspraksis er derimot ulik. Skåredalen evaluerer tiltak etter tre til fem uker mens Håvåsen som regel evaluerer tiltak etter to uker. Austrheim har derimot ingen fast praksis på varigheten. PPT opplever at skolene til tider ikke setter av tid til å evaluere og justere tiltak. Etter vår vurdering er det viktigste at det avtales og gjennomføres evalueringer, ikke at det fastsettes et fast intervall. Når det er naturlig å evaluere tiltak vil avhenge av tiltaket og når det er naturlig å forvente at det kan ha hatt en effekt. Alle skolene er samstemte i at når evalueringen viser at eleven ikke har utbytte av undervisningen starter prosessen med tilmelding til PPT.

Hvordan tiltak og evalueringer dokumenteres varierer mellom skolene og internt på skolen, og fremstår som hensiktsmessig å sette i system. På de utvalgte skolene dokumenteres noe i møtereferater, noe i oppfølgingsplaner, noe gjennom egne notater og noe dokumenteres ikke i det hele tatt.

Etter vår vurdering bør kommunen tilstrebe mer systematikk og ha tydelige rutiner på hva som skal dokumenteres og hvordan. Dokumentering av tiltak og evalueringen av dem har stor nytteverdi ved eventuelt lærerbytte, henvisning til andre instanser, eller ved nye og/eller gjenoppståtte utfordringer på et senere tidspunkt i opplæringsløpet. Fasemodellen inneholder mal for tiltaksplan og evalueringsskjema og fremstår som et godt verktøy for å sikre både riktig saksgang og dokumentasjon av den. Tilbakemeldinger i slutføringen av prosjektet tyder på at skolene i økende grad bruker modellen, men at det fortsatt er en vei å gå før den benyttes i alle saker på alle skolene. Økt bruk av fasemodellen er positivt med tanke på manglende systematikk knyttet til dokumentasjon av tiltak og evalueringer, men det fordrer at modellen implementeres og tas i bruk av alle involverte.

2.6.5 ANBEFALINGER

Vi anbefaler kommunen å sikre:

- at tiltak som settes inn innenfor ordinær opplæring dokumenteres og evalueres.
- mest mulig lik praksis på skolene for hva som kan tilpasses innenfor den ordinære opplæringen og hva som krever spesialundervisning.

3 SPESIALUNDERVISNING

I dette kapittelet undersøker vi i hovedsak hvordan prosessen fra det avdekkes at en elev ikke har tilfredsstillende utbytte av den ordinære opplæringen, til PPT har utarbeidet sakkyndig vurdering fungerer. I hvilken grad skolene følger de formelle kravene til enkeltvedtak, utarbeidelse av IOP og årsrapport blir også undersøkt. Avslutningsvis undersøker vi hvordan tilrettelegging av undervisningstilbudet til elever som mottar spesialundervisning fungerer. Kapittelet baserer seg på en gjennomgang av elevmapper samt intervju med skolene, PPT og foresatte. Kapittelet fokuserer på følgende problemstillinger:

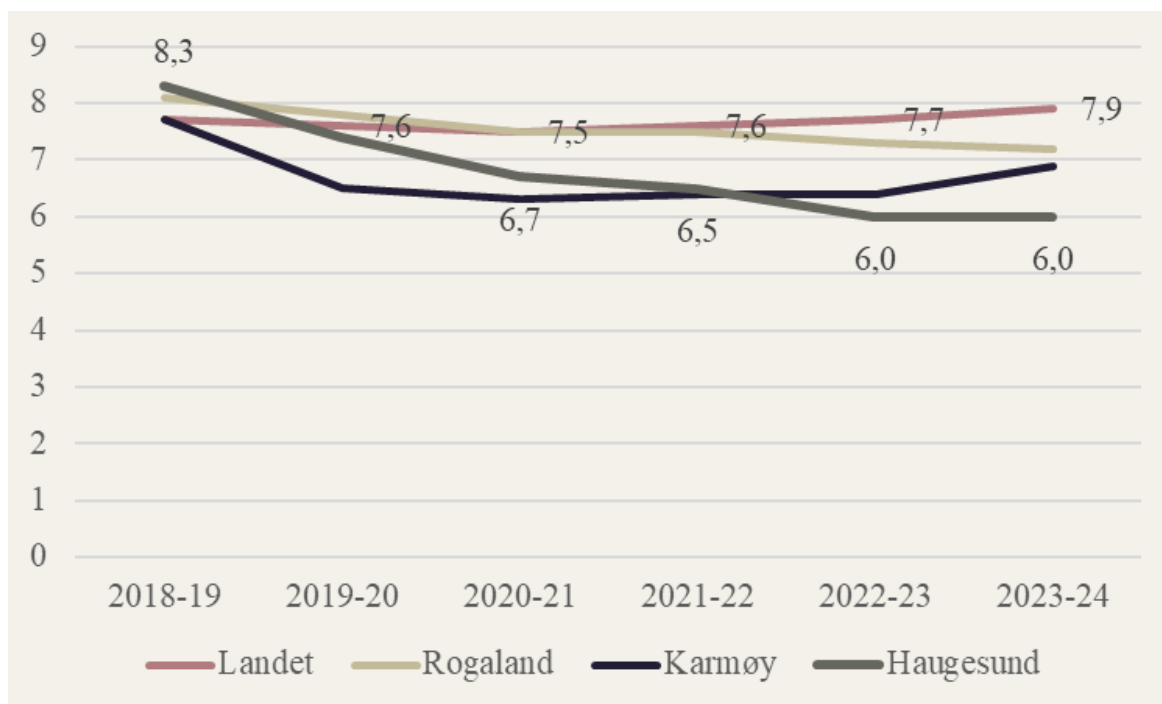
- Hvordan fungerer prosessen fra det avdekkes at en elev ikke har tilfredsstillende utbytte av den ordinære/allmennpedagogiske opplæringen, til PPT har utarbeidet sakkyndig vurdering?
 - Hvem fatter det endelige enkeltvedtaket?
 - Følger vedtak som er gjort i barnehagen eleven videre til barneskolen?
 - Hvilket budsjett blir belastet for tiltakene som blir iverksatt?
 - Kan budsjettforhold gjøre at vedtak blir utsatt/ikke iverksatt?
- I hvilken grad følger skolene de formelle kravene til enkeltvedtak, utarbeidelse av IOP og årsrapport?
- Hvordan fungerer organiseringen/tilretteleggingen av undervisningstilbudet til elever som mottar spesialundervisning?
 - Har skolene god nok kompetanse til å ivareta elevene med spesialundervisning?
 - Dersom skolene ikke har nok kompetanse til å ivareta elevene med ekstra behov, hvilke tiltak blir gitt til disse elevene?
 - Hvor stor andel av enkeltvedtak blir utført av ufaglærte?
- Hvilke internkontroller har kommunen for å sikre at PPT vedtak blir fulgt opp?

3.1 NØKKELTALL

Skoleåret 2023/24 hadde 6 prosent av elevene i Haugesundskolen¹⁹ vedtak om spesialundervisning. Dette utgjør 244 elever. Figur 5 viser utviklingen i andelen grunnskoleelever med spesialundervisning i Haugesund, sammenlignet med Karmøy, Rogaland- og landssnittet.

¹⁹ Kommunale grunnskoler

Figur 4: Utvikling i andelen elever i kommunale grunnskoler med spesialundervisning. Oppgitt i prosent.

Kilde: Utdanningsdirektoratet

Den totale andelen elever med spesialundervisning i Haugesund har blitt merkbart redusert de seks siste skoleårene, og kommunen har en relativt lav spesialundervisningsandel inneværende skoleår.

Skolesjef presiserer at kommunen har jobbet mye med kvalitet i undervisningen, og at færre da vil ha behov for spesialundervisning. I tillegg har kommunen endret ressurstilodelingsmodellen. Frem til 2019/2020 fikk skolene ekstramidler for elever med spesialundervisning. Nå får skolene kun tildelt midler på bakgrunn av elevtall. Tiltakene som settes inn belastes den enkelte skoles budsjett. Skolene har dermed handlingsrom til selv å jobbe med utfordringene, uten at de må forhandle og konkurrere om ressurser. Ifølge skolesjef skaper nåværende ressurstilodelingsmodell mer forutsigbarhet for skolene.

PPT mener at det er mange og gjerne sammenfallende årsaker til utviklingen, men de trekker blant annet fram at de er mer tilgjengelige for ad hoc-veiledning nå enn tidligere, at skolene er i gang med å bruke mulighetene som ligger i læreplanen, endring av budsjettmodellen og at en opplever at ledelsen på alle skolene er tydelige på at de vil redusere andelen elever med spesialundervisning og heller bruke ressursene i opplæringen for alle. I tillegg trekkes det fram at kommunen har fått en skolesjef som jobber systematisk og målrettet med kvalitet og ledelse.

Det skal påpekes at det er variasjoner mellom skolene i Haugesund her. Andelen elever med spesialundervisning per skole varierte skoleåret 2023/24 mellom 3,5 (Skåredalen) og 10,0 prosent

(Lillesund)²⁰. Til sammenligning varierte det mellom 2,8 (Skåredalen) og 12,2 prosent (Lillesund) for skoleåret 2020/21²¹. Ifølge skolesjef kan forskjellene noen ganger skyldes ulik praksis på skolene. Vi får opplyst at skolestaben følger med på tallene og at disse diskuteres og risikovurderes. Rådgiver er også involvert i enkeltsaker. Det trekkes også frem at Lillesund og Håvåsen naturligvis har høyere andel med spesialundervisning på grunn av avdelinger for styrket tilbud.

Ledelsen ved Skåredalen oppgir at skolen for noen år siden, i samarbeid med PPT, hadde en gjennomgang av når det er nødvendig med spesialundervisning. Det presiseres at selv om noen elever ikke har vedtak om spesialundervisning lenger, kan de fortsatt få hjelp av pedagog. Dette overvåkes av ressursteamet på skolen for å sikre tilfredsstillende utbytte.

Austrheim har hatt en god nedgang i andelen elever med spesialundervisning i perioden 2017/18 til 2022/23, fra henholdsvis 12 prosent til i underkant av 4,5 prosent. Rektor forklarer utviklingen med at organiseringen av den tilpassede opplæring er bedre nå enn tidligere. I tillegg trekkes det frem at tidligere ressurstilodelingsmodell nok har vært en driver for spesialundervisning.

PPT fremhever at ledelsen er av stor betydning for hvor mange elever på skolen som har spesialundervisning.

Trinnvis fordeling

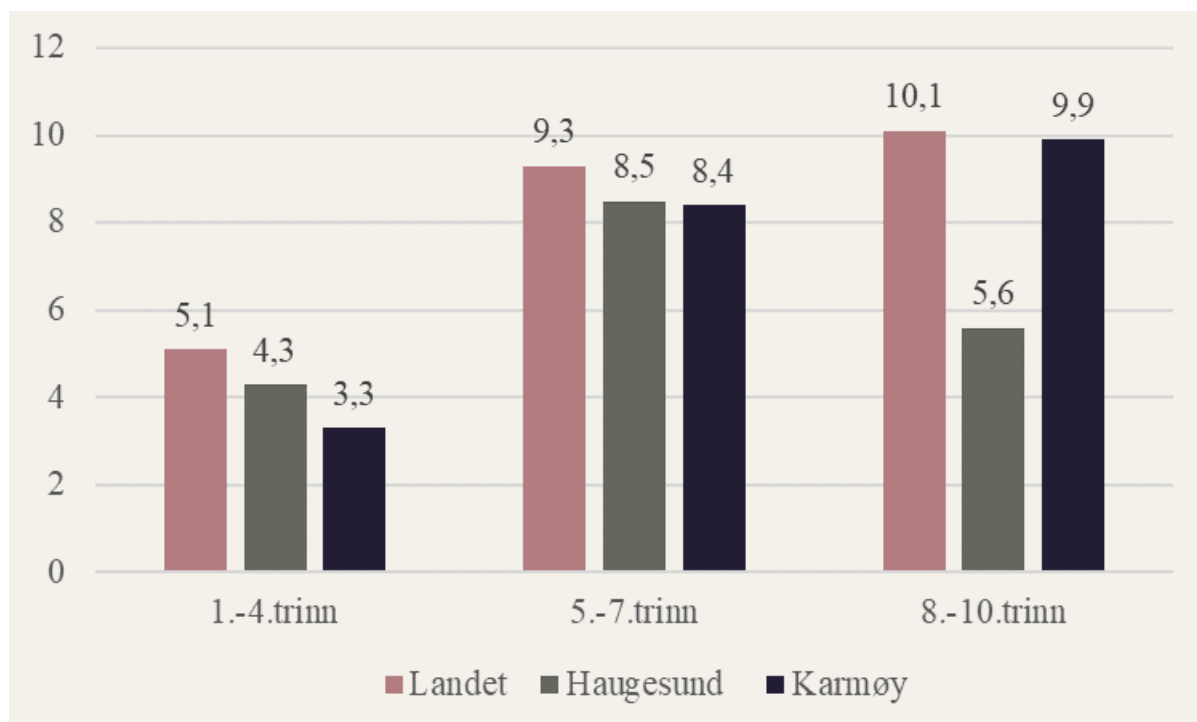
Den totale andelen sier samtidig ingenting om hvordan spesialundervisningen fordeler seg trinnvis. På nasjonalt nivå øker andelen elever med spesialundervisning utover grunnskolen, og er høyest på 10.trinn.²² Figur 6 viser andelen spesialundervisning i 2023-24 på tvers av trinn i Haugesund og Karmøy kommune, sammenlignet med landssnittet:

²⁰ Her har en ikke tatt hensyn til skoler med færre enn 100 elever.

²¹ Vi ser vekk fra skoler med færre enn 150 elever.

²² <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/analyser/fakta-om-spesialpedagogisk-hjelp-og-spesialundervisning/>

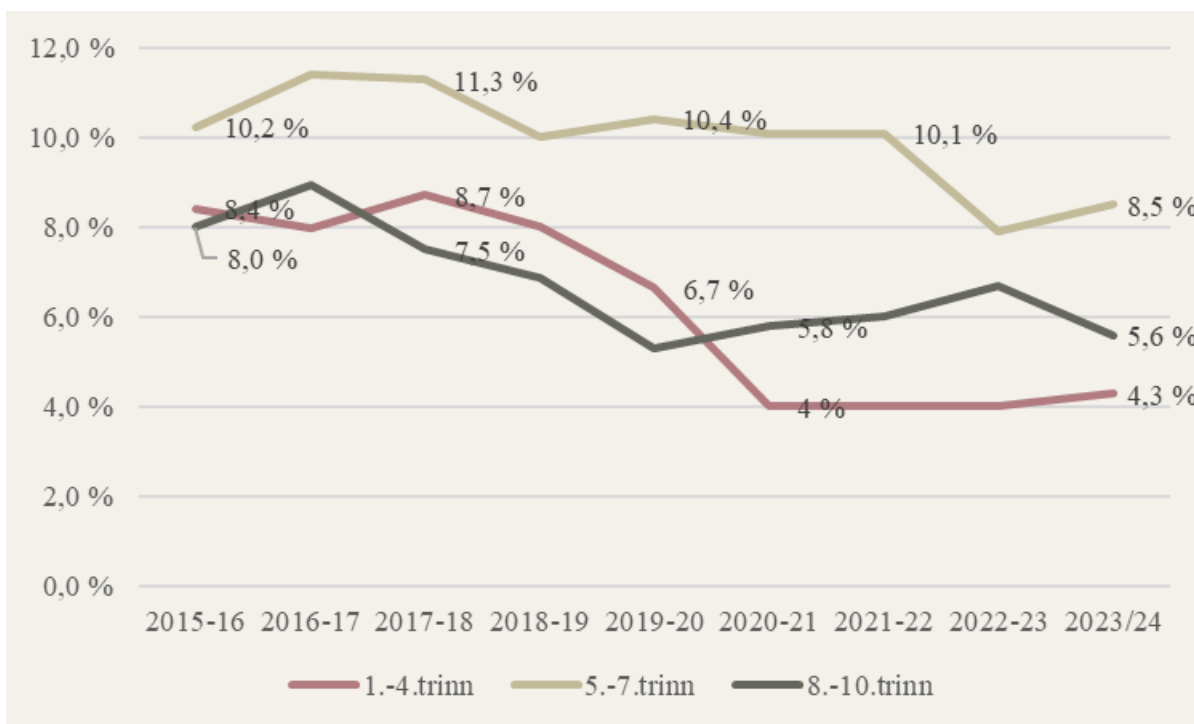
Figur 5: Andelen elever med spesialundervisning på barnetrinn, mellomtrinn og ungdomstrinn i skoleåret 2023-24. Oppgitt i prosent.

Kilde: Utdanningsdirektoratet

Av figuren ser vi at mens andelen spesialundervisning i Karmøy følger den nasjonale kurven, er andelen spesialundervisning i Haugesund kommune høyest på 5.-7.trinn. Dette mønsteret i Haugesund har vedvart over tid:

Figur 6: Utvikling i andelen elever med spesialundervisning, trinnvis.

Kilde: Utdanningsdirektoratet

Vi ser at andelen elever med spesialundervisning på småskoletrinn har falt og holdt seg relativt stabilt på rundt fire prosent de fire siste skoleårene. Andelen på mellomtrinnet har også falt, men ikke like mye som småskole og ungdomsskoletrinnet. Andelen på ungdomstrinnet har ligget nokså stabilt de fem siste årene, på rundt 5-6 prosent.

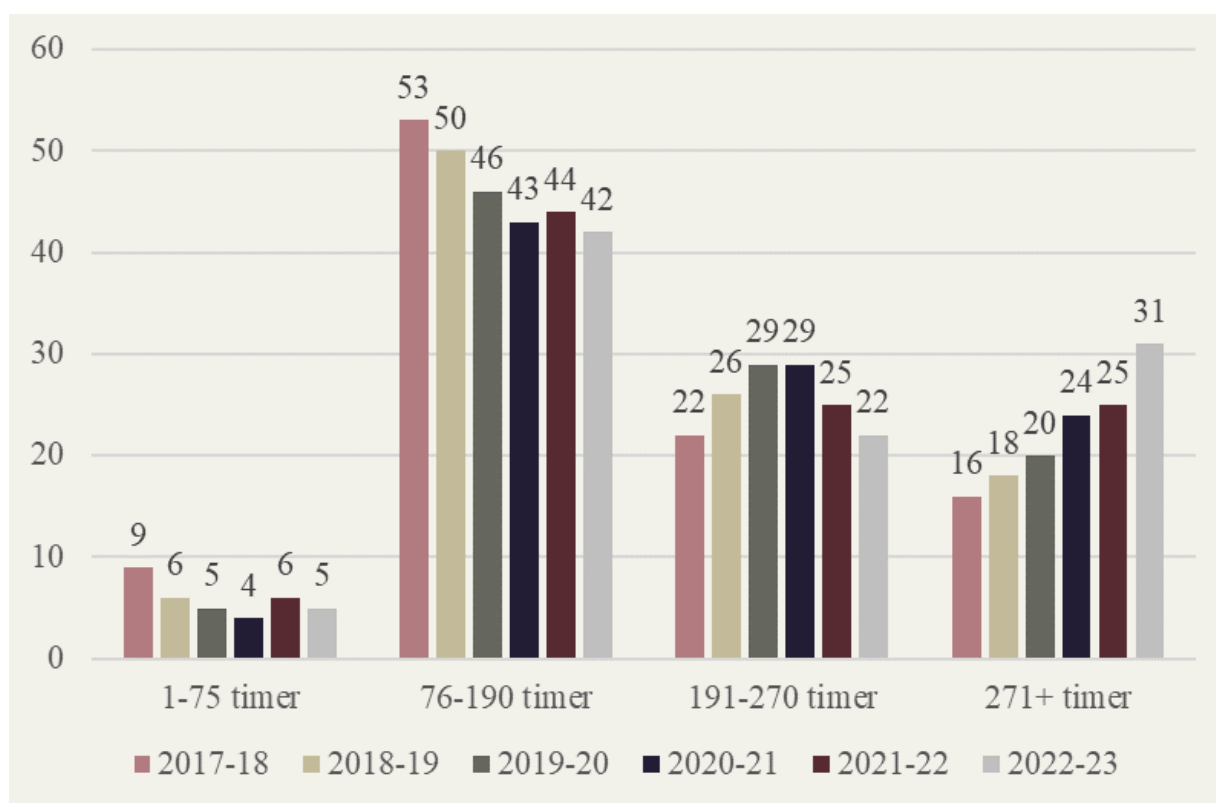
Forskjellene mellom trinnene forklares i intervjuene på følgende måte:

- Relativt lavt på småskoletrinnet på grunn av tiltak som settes inn innenfor rammen av tilpasset opplæring.
- Høyere på mellomtrinnet på grunn av mindre ressurser til tidlig innsats kombinert med at elevenes utfordringer blir tydeligere.
- Mindre behov på ungdomstrinnet fordi spesialundervisningen på mellomtrinnet har fungert og ungdomstrinnet er bedre på å tilrettelegge innenfor rammen av tilpasset opplæring.

Størrelsen på enkeltvedtaket

I enkeltvedtaket står det hvor mange timer spesialundervisning en elev skal få i løpet av skoleåret. I figur 8 viser vi andelen eleven som får spesialundervisning, fordelt på enkeltvedtakets størrelse.

Figur 7: Andel elever som får spesialundervisning, fordelt på størrelse på enkeltvedtaket

Kilde: GSI/ Haugesund kommune

Hovedbildet er at andelen elever med mange timer med spesialundervisning har økt, mens andelen elever med færre timer spesialundervisning er redusert. En mulig forklaring på dette er at spesialundervisning i større grad er forbeholdt de med store behov i dag enn tidligere.

Når det gjelder de elevene som også får spesialundervisning med assistent, fikk over 80 prosent av disse 271 timer eller mer skoleåret 2022-23.

Tabell 4 viser andelen lærertimer brukt til spesialundervisning. Omtrent 15 prosent av lærertimene var bundet opp til spesialundervisning i skoleåret 2022/23:

Tabell 4: Lærertimer brukt til spesialundervisning

	2018/2019	2019/2020	2021/2022	2022/2023
Andel spesialundervisning av lærertimetall	19,6 %	15,8 %	14,7 %	15,4 %

Vi ser at andelen lærertimer brukt til spesialundervisning har blitt redusert frem til siste skoleår for deretter å øke litt igjen. Vi påpeker at det likevel er store variasjoner her fra skole til skole. I

2021/22 varierte andelen mellom ca. 4 og 31 prosent. Det vil si at det ved enkelte skoler er omtrent en tredjedel av lærertimene bundet opp til spesialundervisning.

3.1.1 OPPSUMMERING

I 2019/20 ble ressurstildelingen til skolene endret til at skolene fikk ressurser ut fra elevtall. Før dette var budsjettmodellen slik at spesialundervisning utløste mer midler til skolene. Tiltakene som settes inn ved behov for spesialundervisning, belastes den enkelte skoles budsjett. Ved behov for ekstra midler må skolene be om ekstrabevilgninger.

Skoleåret 2023/24 hadde 6 prosent av elevene i Haugesundskolen vedtak om spesialundervisning. Andelen spesialundervisning i Haugesund kommune er høyest på 5.-7.trinn. Den totale andelen elever med spesialundervisning i Haugesund har blitt merkbart redusert de seks siste skoleårene, og kommunen har en relativt lav spesialundervisningsandel inneværende skoleår. Fokus på kvalitet i undervisningen, endring av ressurstilodelingsmodellen, opprettet stilling som skolesjef, mer kapasitet hos PPT til å drive veiledning og utnyttelse av mulighetene som ligger i de nye læreplanene oppgis som hovedårsaker til utviklingen. Det må imidlertid presiseres at det er store variasjoner mellom skolene i kommunen. Andelen elever med spesialundervisning per skole varierte skoleåret 2023/24 mellom 3,5 (Skåredalen) og 10,0 prosent (Lillesund)²³. Noen skoler har naturligvis høyere andel på grunn av avdelinger for styrket tilbud. Skolesjef mener ulik praksis på skolene også er en medvirkende årsak. Det er viktig at denne utviklingen følges nøye.

Selv om andelen elever som mottar spesialundervisning er redusert de siste fem årene, får de som har vedtak om spesialundervisning flere timer i dag enn de gjorde for fem år siden. En mulig forklaring på dette er at spesialundervisning i større grad er forbeholdt de med store behov i dag enn tidligere.

3.2 REVISJONSKRITERIER

Lovverk

Ifølge opplæringsloven § 1-3 skal all opplæring tilpasses de evner og forutsetninger den enkelte elev har. Elever som ikke har eller som ikke kan få tilfredsstillende utbytte av det ordinære opplæringstilbudet, har rett til spesialundervisning, jf. opplæringsloven § 5-1. Før kommunen gjør vedtak om spesialundervisning skal det foreligge en sakkyndig vurdering av de særlige behovene til eleven (§ 5-3). Den sakkyndige vurderingen skal ifølge Utdanningsdirektoratets «Veileder spesialundervisning» ha to hovedelementer:

- Utredning som skal vise om eleven har behov for spesialundervisning, hva elevens vansker er og hvorfor eleven ikke får tilfredsstillende utbytte av opplæringen.

²³ Her har en ikke tatt hensyn til skoler med færre enn 100 elever.

- Tilråkning, som er PPTs anbefaling om eleven har behov for spesialundervisning og hva opplæringen for eleven skal inneholde.

I «Veileder spesialundervisning» står det følgende om tidsfrister: «*Opplæringsloven setter ingen eksplisitte tidsfrister for PPTs behandling av saker om spesialundervisning, men legger til grunn at det skal skje i løpet av rimelig tid.*» Videre følger det at PPT er et ledd i utredningen av saken, og elevens behov for å avklare sine behov og rettigheter så raskt som mulig kan føre til en total saksbehandlingstid på tre måneder, fra eleven henvises til PPT til enkeltvedtak er fattet, kan være for lang tid²⁴. Kravet om at saken skal behandles «innen rimelig tid» innebærer blant annet at PPT eller skoleeier ikke kan innføre ventelister for utredning av en elevs behov for spesialundervisning²⁵. En venteliste strider mot elevens rett til spesialundervisning. Økonomiske og kapasitetsmessige årsaker til at elever ikke utredes, er ikke en gyldig grunn for at det tar lang tid å utarbeide en sakkyndig vurdering. For nærmere beskrivelse av innholdet i og krav til sakkyndig vurdering, se [vedlegg 2](#).

Med de avgrensningene som følger av reglene om taushetsplikt og § 19 i forvaltningsloven, har eleven eller elevens foreldre, rett til å gjøre seg kjent med innholdet i den sakkyndige vurderingen og til å uttale seg før det blir gjort vedtak. Tilbudet om spesialundervisning skal så langt det er mulig utformes i samarbeid med eleven og foresatte, og det skal legges stor vekt på deres syn, jf. opplæringsloven § 5-4, tredje ledd. Sakkyndig vurdering, enkeltvedtak og individuell opplæringsplan skal etter inntak, utarbeides i rimelig tid og uten ugrunnet opphold, jf. forvaltningsloven §11 a.

For elever som får spesialundervisning, skal det utarbeides en individuell opplæringsplan (IOP), jf. opplæringsloven § 5-5. Det fremgår av veileder for spesialundervisning²⁶ at enkeltvedtaket skal angi elevens opplæringstilbud klart og tydelig. For nærmere beskrivelse av innholdet i enkeltvedtaket, se [vedlegg 2](#).

Enkeltvedtaket for spesialundervisning gir de absolutte rammene for en individuell opplæringsplan (IOP)²⁷. Individuell opplæringsplan skal bygge på enkeltvedtaket om spesialundervisning. Den kan ikke inneholde nye eller andre rettigheter for eleven enn de som kommer frem av enkeltvedtaket. For nærmere beskrivelse av innholdet i IOP se [vedlegg 2](#).

²⁴ Kilde: Veileder spesialundervisning punkt 6,5.

²⁵ Kilde: Veileder spesialundervisning punkt 6.5.

²⁶ Kilde: [7.2 Krav til innholdet i enkeltvedtaket \(udir.no\)](#)

²⁷ Kilde: [8. Planlegging og gjennomføring - fase 5 \(udir.no\)](#)

Det er i utgangspunktet de samme formelle kravene til lærerkompetanse for spesialundervisning i grunnskole som for den ordinære opplæringen.²⁸ Ifølge opplæringsloven § 10-2 må ansatte som skal undervise ha relevant kompetanse i de fagene de skal undervise i. I opplæringsloven §10-8 heter det at skoleeier har ansvar for å ha riktig og nødvendig kompetanse i virksomheten. Skolen skal ha et system som gir nødvendig kompetanseutvikling med sikte på å fornye og utvikle den faglige og pedagogiske kunnskapen og å holde seg orientert om og være på høyde med utviklingen i skolen og samfunnet. I tillegg til de formelle kompetansekravene har skoleeier ansvaret for at spesialundervisningen bidrar til at eleven får et forsvarlig utbytte av opplæringen. Dette innebærer at skoleeieren ikke bare kan slå seg til to med at de formelle kompetansekravene er oppfylt, dersom dette ikke er nok til at eleven får et innhold i opplæringen som gir et forsvarlig utbytte. Det er derfor naturlig at behovet for spesialpedagogisk kompetanse blant personalet vurderes.

Videre framgår av samme lov §13-10 at skoleeier skal ha et forsvarlig system for vurdering av om kravene i opplæringsloven og forskriftene til loven blir oppfylt.

Kommuner og fylkeskommuner må sørge for at kompetente fagpersoner utenfor klasserommet bidrar med å tilrettelegge tilbudet for barn som trenger det. Det er også avgjørende at de ansatte i kommunen og fylkeskommunen så vel som eierne har kompetanse innenfor ledelse og organisasjonsutvikling. Å utvikle profesjonelle og lærende fellesskap på alle nivåer krever ledere som kan analysere behov, velge riktige tiltak for kompetanseutvikling og sørge for gode samarbeidsrutiner og god delingskultur mellom nivåene.

Forskning

Barneombudet la i 2017 frem rapporten «*Uten mål og mening?*» basert på en undersøkelse av spesialundervisningen i grunnskolen. Ombudet mener at spesialundervisningen ikke er god nok og ikke sikrer elevenes rett til et forsvarlig og likeverdig opplæringstilbud. Det er også en utfordring at elevenes og foreldrenes stemme i for liten grad blir hørt. For eksempel opplever mange elever at de ikke får medvirke i valget om å ha spesialundervisning, eller i spørsmålet om når og hvordan undervisningen skal gjennomføres.

På bakgrunn av gjennomgangen over utleder vi følgende revisjonskriterier:

- Det skal foreligge en sakkyndig vurdering av de særlige behovene eleven har.
 - Vurderingen skal utformes i samarbeid med elev og foresatte
 - Vurderingen bør være så konkret som mulig
 - Vurderingen skal greie ut og ta stilling til følgende:
 - Eleven sitt utbytte av det ordinære opplæringstilbudet
 - Lærevanser hos eleven og andre forhold som er viktige for opplæringen
 - Realistiske opplæringsmål

²⁸ Kilde: Veileder spesialundervisning kap. 2.7: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/spesialpedagogikk/spesialundervisning/Spesialundervisning/Retten/2.7/>

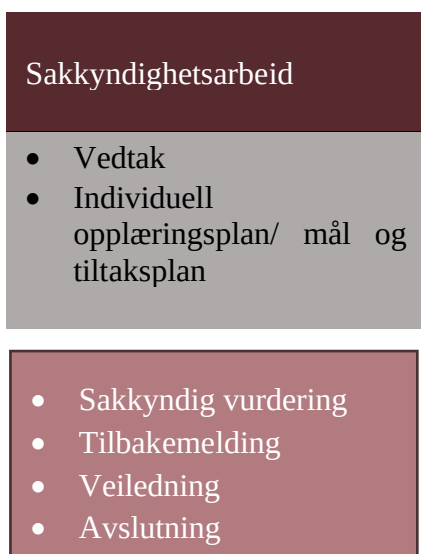
- Elevens muligheter i en ordinær opplæring
- Opplæring som gir et forsvarlig opplæringstilbud. (I den forbindelse skal en vurdere organisering, kompetansebehov og tidsressurs.)
 - Tilråningen skal gi skolen informasjon om hvilket opplæringstilbud PPT mener vil gi eleven et forsvarlig opplæringstilbud.
- PPTs behandling av saker om spesialundervisning skal skje innen rimelig tid. Med det menes:
 - PPT Haugesund har ikke venteliste.
 - Saksbehandlingstiden er maks tre måneder.
- Det skal fattes enkeltvedtak som bygger på den sakkyndige vurderingen.
 - Avvik skal begrunnes
 - Enkeltvedtaket skal angi elevens opplæringstilbud klart og tydelig:
 - Innhold
 - Omfang
 - Organisering
 - Kompetanse
- Det skal utarbeides en individuell opplæringsplan (IOP) for alle elever som får spesialundervisning.
 - IOP skal bygge på enkeltvedtaket om spesialundervisning
 - IOP skal inneholde:
 - Mål
 - Innholdet i opplæringen
 - Hvordan opplæringen skal drives
- Undervisningstilbudet skal vurderes underveis og skolene skal en gang i året utarbeide en skriftlig oversikt (årsrapport) over den opplæringen eleven har fått, og en vurdering av utviklingen til eleven.
 - Utviklingen skal vurderes ut fra målene som er satt i den individuelle opplæringsplanen til eleven.
 - Elevene bør trekkes aktivt med i vurderingen
- Kommunen skal legge til rette for at skolene har nødvendig kompetanse til å ivareta elever med spesialundervisning.
- Skoleeier skal ha et forsvarlig system for vurdering av om elever med vedtak om spesialundervisning får den undervisningen de har krav på.

3.3 PROSESSEN FRA AVDEKKET BEHOV TIL SAKKYNDIG VURDERING

3.3.1 BEHOV FOR HENVISNING TIL PP- TJENESTEN

Fasemodellen inneholder som nevnt fire faser, hvor den siste fasen omhandler sakkyndighetsarbeid. Sakkyndighetsarbeid utløses når evaluering i fase tre viser behov for henvisning til PPT. Figur 8 illustrerer den siste fasen, fordelt på skolens rolle (grå boks) og PP-tjenestens rolle (rosa boks).

Figur 8: Fasemodell for samarbeid mellom skole/ barnehage og PPT

Kommunen har interne rutiner for prosessen knyttet til henvisning til PPT og hvem som er ansvarlig for hva. Det fremgår av rutinen at skolene, for å sikre så kort saksbehandlingstid som mulig og for å gi PPT best mulig grunnlag for å kunne foreta en sakkyndig vurdering, må følge felles rutine og oppsett for dokumentasjon. Hvem som er ansvarlig for hva i denne prosessen fremgår av tabell 5.

Tabell 5: Aktivitet/ beskrivelse henvisning til PPT

	Ansvarlig	Aktivitet
1	Kontaktlærer	Informerer ledelsen om at henvisning til PPT er ønskelig etter utprøving og vurdering av tiltak.
2	Kontaktlærer	Innhenter samtykke fra foreldre og elev (15 år) før henvisning til PPT (se handlingsveileder Stafettloggen). Beskriver skolens tilpasninger og arbeid innenfor det ordinære opplæringstilbudet og elevens læringsutbytte.
3	Rektor	Beskriver skolens forutsetninger for tilpasset opplæring (antall elever i klassen/ gruppen, antall delingstimer, utstyr/ materiell, rom til gruppedeling, spesialpedagogisk kompetanse på skolen).
4	Rektor	Foreldre og elev (15 år) samtykker til henvisningen Oversender henvisningen med kartleggingsresultater ev. utskrift av Stafettloggen til PPT.

Kilde: Haugesund kommune – rutine henvisning til PPT

Leder av PPT opplever at informasjonen de får fra skolene ved henvisninger varierer en god del²⁹. Dette gjelder særlig elevens «stemme»/ syn på saken, hvilke tiltak som er gjort, samt vurdering av effekt.

De utvalgte skolene opplyser at de henviser når de opplever at elevene ikke klarer å jobbe med kompetansemålene for trinnet, eller når de ikke har tilfredsstillende utbytte. Dette etter at en har forstøkt ulike tiltak innenfor den ordinære undervisningen.

Ifølge skolene er elevene aldri ukjent for PPT når de henvises. PPT har eksempelvis vært på skolen og observert og/ eller det har vært dialog med lærerne.

I intervju med foresatte får vi i tre tilfeller tilbakemelding på at de har ønsket henvisning tidligere, men at de har fått beskjed fra skolen at det er vanlig å vente til fjerde klasse med å henvise til PPT. Det poengteres at dette er svært personavhengig. De samme foresatte opplever at de i prosessen med å bli henvist har måtte pushe på og følge opp selv: *«Følte vi maste, det er synd på de som ikke er like ressurssterke og har samme mulighet for å følge opp»*. Når det gjelder rehenvisning er det flere som opplever at det burde ha vært et bedre system som fanger opp når dette skal gjøres slik at det er klart til nytt skoleår. Flere etterlyser og nye observasjoner og/ eller møter i forbindelse med ny henvisning ettersom de fleste har utviklet seg siden forrige gang. Enkelte har fått tilbakemelding på at saksbehandler er for travel til å gjennomføre nye observasjoner eller møter.

3.3.2 OVERGANGEN

Når det gjelder barn med vedtak om spesialpedagogisk hjelp i barnehagen får ikke disse automatisk vedtak om spesialundervisning i skolen.³⁰ Det samme gjelder elever med vedtak om spesialundervisning i barneskolen, som skal over til ungdomsskolen. Retten til spesialundervisning trer inn i det øyeblikket skolen ikke klarer å tilpasse den ordinære opplæringen slik at eleven får tilfredsstillende utbytte av opplæringen.

I overgangen fra barnehage til skole eller barneskole til ungdomsskole, vil overføringsmøtene, og tilhørende dokumentasjon, danne grunnlag for at skolen kan iverksette tiltak og omdisponere nødvendige ressurser som en del av den ordinære opplæringen. Dersom eleven, til tross for dette, vurderes å ikke ha tilfredsstillende utbytte av opplæringen, må eleven henvises på nytt. Det påpekes samtidig at skolen, ved behov, også fatter midlertidige vedtak i påvente av ny sakkyndig

²⁹ Status mars 2024.

³⁰ Spesialpedagogisk hjelp i barnehagen og spesialundervisning i skolen er hjemlet i to forskjellige lovverk; barnehageloven § 31, opplæringsloven § 5-1.

vurdering. For barn og elever med omfattende tilretteleggingsbehov, utarbeides sakkyndig vurdering før oppstart på skolen.³¹

3.3.3 SAKKYNDIG VURDERING

Den sakkyndige vurderingen skal ligge til grunn før skolen avgjør om eleven har rett til spesialundervisning. Skolen bruker også den sakkyndige vurderingen når de skal lage individuell opplæringsplan. Den sakkyndige vurderingen skal vise om eleven har behov for spesialundervisning og hva slags opplæringstilbud som bør gis. I arbeidet med sakkyndig vurdering, har elev og foreldre en rett til å gjøre seg kjent med innholdet i vurderingen og uttale seg før det blir gjort vedtak. PPT har plikt til å rådføre seg med eleven/ foreldre i arbeidet med å utforme tilbud om spesialundervisning og legge stor vekt på synspunktene deres.

Kommunen har retningslinjer for utarbeidelse av sakkyndig vurdering. Her fremgår det hvem som har ansvar for hvilke trinn i prosessen fra registrering av henvisning i fagsystemet til avtaler om eventuell videre oppfølging med foreldre og skole og eventuelle andre samarbeidspartnere i etterkant av den sakkyndige vurderingen. Retningslinjene fremgår av [vedlegg 3](#).

Mappegjennomgang og tilbakemeldinger

I mappegjennomgangen har vi kontrollert følgende forhold knyttet til den sakkyndige vurderingen:

- At foresatte/ elev er involvert i utarbeidelsen
- At den vurderer elevens utbytte av ordinært opplæringstilbud
- At den vurderer lærevansker hos eleven og andre forhold som er viktige for opplæringen
- At den inneholder realistiske opplæringsmål
- At den vurderer hvilket opplæringstilbud som gir et forsvarlig opplæringstilbud (organisering, kompetansebehov og tidsressurs)

Involvering av elev/ foresatte

Alle de sakkyndige vurderingene vi har gjennomgått har en varighet på cirka to skoleår. Det fremgår av alle de kontrollerte vurderingene hva vurderingen bygger på. Eksempelvis henvisning fra skole og foresatte, sakkyndig vurdering fra tidligere skoleår, informasjon fra skole, eleven selv og foresatte, PP-tjenestens utredning og relevant ekstern informasjon. I alle de kontrollerte vurderingene fremgår det at vurderingen bygger på informasjon fra foresatte og informasjon fra eleven selv. I 68 prosent av de gjennomgåtte vurderingene fremgår det derimot ikke når elev og foresatte har gitt denne informasjonen eller hvordan den er innhentet. I de resterende fremgår det eksempelvis at det har vært møte eller telefonsamtale med foresatte og elev en angitt dato. Og i ett av disse tilfellene står det at saksbehandler har prøvd å få eleven i tale, men at eleven ikke

³¹ Iht. kommunens rutinebeskrivelser (se [vedlegg](#)).

ønsket og at dette respekteres. I intervju med foresatte fremgår det i noen tilfeller at de ikke har snakket med PPT på årevis. Flere viser til at informasjonen mest sannsynlig er fra første gang sakkyndig vurdering ble utarbeidet: «... *grunnlaget de skriver den sakkyndige ut fra er nok tynt*». Foresatte får oppgitt at kapasiteten til PPT er årsak til at de ikke har tid til nye møter og lignende i forbindelse med rehenvisninger.

Ifølge leder av PPT skal elev og foreldre involveres før henvisning gjennom samarbeidsmøter og lignende, ved henvisning, under utarbeidelse av sakkyndig vurdering samt i etterkant. Per mars 2024 får vi oppgitt at PPT er i gang med å lage bedre prosedyrer og maler for elevens beste-vurderinger i alle dokumenter samt at de har pågående internopplæring

Vurdering av elevens utbytte og lærevansker

I alle de kontrollerte sakkyndige vurderingene er det gjort en vurdering av elevenes utbytte av ordinært opplæringstilbud samt lærevansker og andre forhold som kan ha betydning for opplæringen.

Opplæringsmål

De sakkyndige vurderingene vi har gjennomgått inneholder kompetansemål som PPT anbefaler at skolene vektlegger for eleven. Kompetansemålene det vises til er ment å danne grunnlag for konkrete læringsmål som skolene skal utarbeide i forbindelse med den individuelle opplæringsplanen. Hvor konkret kompetansemålene er, varierer derimot veldig i de 22 gjennomgåtte vurderingene. De aller fleste inneholder formuleringen: «*Det langsiktige målet er at eleven kan arbeide med kompetansemålene etter gjeldende trinn. For å oppnå det er det realistisk at man tar utgangspunkt i elevens mestringsnivå og arbeider med utvalgte mål etter X-trinn.*» Noen spesifiserer vider at det eksempelvis skal arbeides med utvalgte mål etter 5.-7. trinn innenfor språk, lese, skrive og regneferdigheter. Videre at eleven trenger oppfølging på tvers av fag for videre arbeid i forhold til elevens utvikling og progresjon. Andre igjen er enda mer konkret og spesifiserer hva en bør jobbe med innenfor fagene PPT tilrår spesialundervisning, samt viser til anbefalt litteratur og lignende. Eksempler (utdrag):

Norsk:

«*En må arbeide med lese- og skriveferdigheter med utgangspunkt i elevens funksjonsnivå. Det anbefales å arbeide strukturert med å utvikle lese/ læringsstrategier både før, under og etter leseprosessen. Eleven vil ha behov for eksempeltekster, skriverammer, oppskrifter og visuell støtte i utvikling av skriftlig fremstilling. Både lesesenteret og skrivesenteret har nettsider hvor en kan finne eksempler. Å bruke PC som kompenserende læremiddel med tanke på både lesing og skriving, anbefales.*»

Matematikk:

«*Praktisk og konkrete undervisningsformer og læring knyttet opp mot lek og aktiviteter. Det anbefales å arbeide med strategiutvikling sammen med eleven. Her kan en finne nyttige tips i Snorre A. Ostads bok: Fokus på elever med matematikkvansker. Det anbefales også å arbeide med veiledet lesing og tekstoppgaver innenfor faget. I tillegg anbefales det å arbeide med hverdagsmatematikk. Her kan Salaby.no, med både tekstoppgaver og matematikk fra virkeligheten, være et fint supplement for variasjon sammen med andre dataprogram, apper og spill. Den må også legge til rette for tid til repetisjon slik at kunnskapen automatiseres.*»

Ifølge leder av PPT har de nye læreplanene medført endringer knyttet til konkretisering av kompetansemål samt progresjon. PPT opplever at skolene i dag i større grad melder «avvik» fra målene der det egentlig handler om å jobbe «mot» målene. Det presiseres videre at variabel forståelse av læreplanverket, måljobbing og lokalt læreplanarbeid mangler slik at det blir flere «feilmeldinger» om læringsutbytte.

Ifølge Statsforvalteren i Rogaland har det ikke skjedd noen endringer knyttet til krav til konkretisering av kompetansemålene i sakkyndig vurdering som følge av innføringen av Læreplan for Kunnskapsløftet (LK2020). Statsforvalteren viser til veileder Spesialundervisning som sier: *«Tilrådingen fra PP-tjenesten må angi realistiske opplæringsmål for eleven. Elevens realistiske opplæringsmål må ta utgangspunkt i læreplanene for fag som definerer den kompetansen eleven skal ha tilegnet seg i faget etter ulike trinn. Kompetansemålene angir hva eleven skal mestre etter endt opplæring på ulike trinn. Opplæringsmålene kan enten være alle kompetansemålene i et fag, et utvalg av kompetansemålene, omformuleringer av kompetansemålene eller andre nye mål.»* Hvis det er behov for større eller mindre avvik fra LK2020, enten for hele fag eller deler av fag, må dette være tilrådet av PPT, slik at avviket fra trinnets kompetansemål kan fastsettes i enkeltvedtaket. Det skal ikke overlates til elevens individuelle opplæringsplan (IOP) å fastsette innholdet i spesialundervisningen.

Opplæringstilbud

I alle de sakkyndige vurderingene vi har gjennomgått, fremgår PPT sin vurdering av hva som vil gi et forsvarlig opplæringstilbud for eleven. Kompetansebehov spesifiseres i alle tilfellene. Det tilrås spesialundervisning med pedagog i alle tilfellene. I enkelte tilfeller anbefales timer med fagarbeider i tillegg. Hvordan spesialundervisningen skal organiseres, fremgår i alle sakene med unntak av én. Det anbefales hovedsakelig organisering i klasserom eller i mindre grupper ved behov. Vi finner også et eksempel hvor organiseringen skal avgjøres i samarbeid med eleven. I overkant av 40 % av de kontrollerte sakene spesifiseres derimot ikke timerressursen på fag selv om PPT tilrår spesialundervisning i eksempelvis norsk, engelsk og matematikk. Det skrives eksempelvis slik: *«171 årstimer med pedagog knyttet til grunnleggende språk-, lese-, skrive og regneferdigheter primært til oppfølging i basisfagene fagene norsk, engelsk og matematikk»*. I sakene hvor timerressursen er spesifisert, gjelder tilrådingen kun ett fag eller sosial kompetanse.

PPT Haugesund tilrår bevisst et samlet antall årstimer og spesifiserer hvilke fag det skal gjelde, men de spesifiserer ikke alltid antall timer fordelt på fag. Det oppgis å være en balanse mellom å låse skolen og å gi de fleksibilitet.

Ifølge Statsforvalteren i Rogaland skal PPT i sin sakkyndige vurdering tilråde antall årstimer spesialundervisning per fag det tilrådes spesialundervisning i. Det presiseres at PPT skal ha faglig kompetanse og ha utredet saken så godt at det skal være mulig å fastsette elevens behov i timer. Elever som mottar spesialundervisning, har rett på samme antall undervisningstimer som andre elever i fagene. Statsforvalteren viser til at læreplanverket for Kunnskapsløftet og fag- og timefordelingen er et nyttig hjelpemiddel når antall timer skal angis. Her er det fastsatt hvor mange timer eleven skal ha i de ulike fagene.

Saksbehandlingstid

Som det fremgår av tabell 6 har PPT Haugesund som delmål at 100 prosent av sakene ferdigstilles innen frist som er på 3 måneder.

Tabell 6: Mål behandlingstid

År	Delmål	Indikator	Ønsket resultat	Oppnådd resultat	Statusbeskrivelse
2021	Andel individsaker ferdigstilles innen frist	Alle registrerte saker hos PPT, målt opp mot behandlingstid	100%	92,8%	Delvis oppnådd. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid på 2,4 måneder. På grunn av mange og langvarige vakanser og nyansettelser, har saksbehandlingstid og ventetid økt som følge av dette.
2022	Andel individsaker ferdigstilles innen frist	Innen frist	100 %	98,6 %	Nådd målsetting. Målt ut fra gjennomsnittlig antall saker gjennom året som registreres på «fristbrudd». Ut fra 1140 aktive saker har rundt 20 saker hatt fristbrudd i gjennomsnitt. Dette skyldes bl.a. sykefravær, avvente utredning i spesialisthelsetjenester og utfordringer i samarbeidet mellom ulike parter.

Kilde: Årsmelding Haugesund kommune 2021 og 2022

Av tabellen fremgår det at gjennomsnittlig 20 saker har hatt fristbrudd i 2022.

Mappegjennomgangen viser at saksbehandlingstiden i seks av sakene (25 prosent) har vært lenger enn tre måneder (fra henvisning til sakkyndig vurdering foreligger). Saksbehandlingstiden i disse seks sakene var mellom fire til syv måneder. Enkelte av lærerne uttaler at de i noen tilfeller opplever prosessen som lang.

Vi får to tilbakemeldinger fra foresatte på tiden som brukes fra henvisning til ferdig sakkyndig vurdering og at den var kronglete. Foresatte ringte selv PPT for å sjekke om henvisningen var mottatt og om de hadde startet på den sakkyndige vurderingen. Skifte av saksbehandler ble oppgitt som årsak til at prosessen ikke var startet opp.

3.3.4 VURDERING

Gjennomgangen tyder på at prosessen fra det avdekkes at en elev ikke har et tilfredsstillende utbytte av den ordinære opplæringen til det foreligger en sakkyndig vurdering hovedsakelig fungerer på en god måte, men vi finner noen svakheter. Skolene oppleves å være nokså klare og samstemte på når en skal henvise til PPT. Vi får derimot enkelte tilbakemeldinger fra både lærere og foresatte angående at en skal vente til fjerde klasse med å henvise til PPT. Tall fra utdanningsdirektoratet viser at det er høyest andel elever på mellomtrinnet som har vedtak om spesialundervisning i kommunen. Hvorvidt det er eller hvor mange elever som skulle ha vært henvist til PPT tidligere har vi ikke grunnlag for å uttale oss om. Mye tyder på at skolene har blitt flinkere til å tilpasse undervisningen innenfor det ordinære tilbudet, men det betyr ikke at elever som ikke har et tilfredsstillende utbytte av undervisningen skal vente til fjerde klasse med å henvises. Lovverket er tydelig på at elever som ikke har eller som ikke kan få et tilfredsstillende utbytte av ordinær undervisning har rett til spesialundervisning, uavhengig av hvilket trinn eleven tilhører. Vi anbefaler kommunen å sikre at elever som ikke har eller som ikke kan få et tilfredsstillende utbytte av undervisningen blir henvist til PPT.

Tall fra PPT viser at behandlingen av saker om spesialundervisning hovedsakelig skjer innen rimelig tid og innen kommunens frist som er på tre måneder. PPT rapporterer selv at 98 prosent av sakene ferdigstilles innen frist. PPT opererer ikke med venteliste.

Mappegjennomgangen viser at det er utformet en sakkyndig vurdering i alle de kontrollerte tilfellene, men vi finner noen mangler. Det fremstår blant annet å være ulik praksis knyttet til når elev og foresatte involveres i utarbeidelsen av den sakkyndige vurderingen og om dette dokumenteres med tidspunkt. Rutinen til PPT er i utgangspunktet at elev skal involveres i alle faser. I nesten 70 prosent av de kontrollerte sakene fremgår det derimot ikke når elev og foresatte har gitt informasjon eller hvordan den er innhentet. Intervjuene med de foresatte tyder på at involveringen i noen tilfeller har vært i forbindelse med forrige henvisning, gjerne flere år tilbake i tid. Hvorvidt dette gjelder alle tilfellene vites ikke da tidspunktet for når informasjonen er innhentet som nevnt ikke fremkommer av vurderingen. Det fremstår som positivt at PPT er i gang med å utarbeide bedre prosedyrer og maler for elevens beste vurderinger. Vi anbefaler at PPT sikrer involvering av elev og foresatte i prosessen med å utarbeide sakkyndige vurderinger. Tidspunktet for når elev og foresatte er involvert bør også fremkomme av vurderingen.

Ifølge Statsforvalteren er det et minstekrav at avvik fra trinnets kompetansemål skal være tilrådet av PPT. Etter vår vurdering mangler dette i flere at de kontrollerte sakkyndige vurderingene. Enkelte vurderinger viser eksempelvis kun til at det langsiktige målet er å følge kompetansemålene eller gjeldende trinn, ikke hvilke mål PPT tilråder at eleven skal jobbe med nå. Hvis det er behov for større eller mindre avvik fra læreplanen, enten for hele fag eller deler av fag, må dette være tilrådet av PPT, slik at avviket fra trinnets kompetansemål kan fastsettes i enkeltvedtaket. Vi anbefaler at PPT sikrer at eventuelle avvik fra trinnets kompetansemål fremgår av den sakkyndige vurderingen.

De sakkyndige vurderingene vi har gjennomgått har inneholdt en vurdering av elevens utbytte av ordinært opplæringstilbud, lærevansker hos eleven og eventuelle muligheter i en ordinær opplæring. Tilnærmingen gir også informasjon om hvilket opplæringstilbud PPT mener vil gi eleven et forsvarlig opplæringstilbud. Vi ser av gjennomgangen at PPT legger opp til en

fleksibilitet i den sakkyndige vurderingen ved at de i de fleste tilfellene kun anbefaler årstimer totalt. Dette til tross for at det anbefales spesialundervising i flere fag. Dette er et bevisst valg fra PPT sin side for å gi skolene fleksibilitet til å tilpasse undervisningen til den enkelte elev. Det er derimot viktig at de sakkyndige vurderingene ikke blir for fleksible slik at de truer elevenes opplæring og rettssikkerhet. Opplæringsloven stiller krav til at den sakkyndige vurderingen blant annet skal greie ut og ta standpunkt til tidsressurs. Dette skal være så konkret som mulig. Ifølge Statsforvalteren i Rogaland skal PPT i sin sakkyndige vurdering anbefale årstimer spesifisert på enkelte fag. Dersom PPT gir en tilråding basert på mangelfullt eller misvisende grunnlag, kan det føre til at enkeltvedtaket regnes som ugyldig. Vi anbefaler at PPT i den sakkyndige vurderingen konkret tar stilling til omfang i opplæringen av den enkelte elev for å sikre at elevene får den spesialundervisningen de har krav på.

Barn med vedtak om spesialpedagogisk hjelp i barnehagen får ikke automatisk vedtak om spesialundervisning i skolen.³² Det samme gjelder elever med vedtak om spesialundervisning i barneskolen, som skal over til ungdomsskolen. Det gjøres derimot en ny vurdering i overgangen. Dersom eleven vurderes å ikke ha et tilfredsstillende utbytte av opplæringen, må eleven henvises på nytt. Retten til spesialundervisning trer inn i det øyeblikk skolen ikke klarer å tilpasse den ordinære opplæringen slik at eleven får tilfredsstillende utbytte av opplæringen. Behovet for spesialundervisning er dermed både avhengig av forhold knyttet til den enkelte elev og ulike forhold ved det ordinære opplæringstilbudet.

3.3.5 ANBEFALINGER

Vi anbefaler kommunen å sikre:

- at elever som ikke har eller som ikke kan få et tilfredsstillende utbytte av undervisningen blir henvist til PPT.
- involvering av elev og foresatte i prosessen med å utarbeide sakkyndige vurderinger og at tidspunktet for involvering fremkommer av vurderingen.
- at eventuelle avvik fra trinnets kompetansemål skal fremgå av den sakkyndige vurderingen.
- at den sakkyndige vurderingen konkret tar stilling til omfang i opplæringen av den enkelte elev for å sikre at elevene får den spesialundervisningen de har krav på.

³² Spesialpedagogisk hjelp i barnehagen og spesialundervisning i skolen er hjemlet i to forskjellige lovverk; barnehageloven § 31, opplæringsloven § 5-1.

3.4 INDIVIDUELL TILRETTELEGGING

Revisjonskriterier:

- Det skal fattes enkeltvedtak som bygger på den sakkyndige vurderingen.
 - Avvik skal begrunnes
 - Enkeltvedtaket skal angi elevens opplæringstilbud klart og tydelig:
 - Innhold
 - Omfang
 - Organisering
 - Kompetanse
- Det skal utarbeides en individuell opplæringsplan (IOP) for alle elever som får spesialundervisning.
 - IOP skal bygge på enkeltvedtaket om spesialundervisning
 - IOP skal inneholde:
 - Mål
 - Innholdet i opplæringen
 - Hvordan opplæringen skal drives
- Undervisningstilbudet skal vurderes underveis og skolene skal en gang i året utarbeide en skriftlig oversikt (årsrapport) over den opplæringen eleven har fått, og en vurdering av utviklingen til eleven.
 - Utviklingen skal vurderes ut fra målene som er satt i den individuelle opplæringsplanen til eleven.
 - Elevene bør trekkes aktivt med i vurderingen.
- Kommunen skal legge til rette for at skolene har nødvendig kompetanse til å ivareta elever med spesialundervisning.

3.4.1 ENKELTVEDTAK

Etter at PPT har oversendt sin sakkyndige vurdering til skolen, skal skolen vurdere og avgjøre om eleven har rett til spesialundervisning. Enkeltvedtaket om spesialundervisning gir de absolutte rammene for den individuelle opplæringsplanen. Det er skolen, ved rektor, som fatter enkeltvedtak om spesialundervisning. Kommunen har ingen retningslinjer for utarbeidelse av enkeltvedtak.

Mappegjennomgang

I mappegjennomgangen har vi kontrollert følgende forhold knyttet til enkeltvedtaket:

- Tiden det tar fra sakkyndig vurdering foreligger til enkeltvedtaket er utarbeidet
- At avvik blir begrunnet
- At vedtaket angir elevens opplæringstilbud klart og tydelig (innhold, omfang, organisering og kompetanse)

Gjennomgangen viser at enkeltvedtaket angir innhold, omfang, organisering og kompetanse på nokså lik måte som den sakkyndige vurderingen. Det vil si at kompetansemålene ofte er veldig

generelle. I enkeltvedtaket på Skåredalen har de spesifisert timene på fag selv som den sakkyndige vurderingen kun ga informasjon om årstimer.

I to av de kontrollerte tilfellene gjelder enkeltvedtaket for to år og i tre tilfeller har det gått fra tre til seks måneder fra sakkyndig vurdering er utarbeidet til ferdig enkeltvedtak foreligger.

3.4.2 TILRETTELEGGING AV UNDERVISNINGSTILBUDET

Individuell opplæringsplan (IOP)

Individuell opplæringsplan er et arbeidsverktøy for skolen og læreren for å sikre at elevenes opplæringstilbud blir i samsvar med det som eleven har rett til etter enkeltvedtaket. Enkeltvedtaket gir de absolutte rammene for den individuelle opplæringsplanen.

Kommunen har rutine for utarbeidelse av individuell opplæringsplan og årsrapport. Her fremgår det hvem som er ansvarlig for hvilke aktiviteter. Eksempelvis har kontaktlærer / spesiallærer ansvar for å skrive individuell opplæringsplan med utgangspunkt i enkeltvedtaket. Elev og foreldre skal involveres i arbeidet. Rektor har videre ansvar for at ferdig utarbeidet plan sendes foreldre og kommunen ved PPT. Rutinen er i sin helhet gjengitt i [vedlegg 4](#).

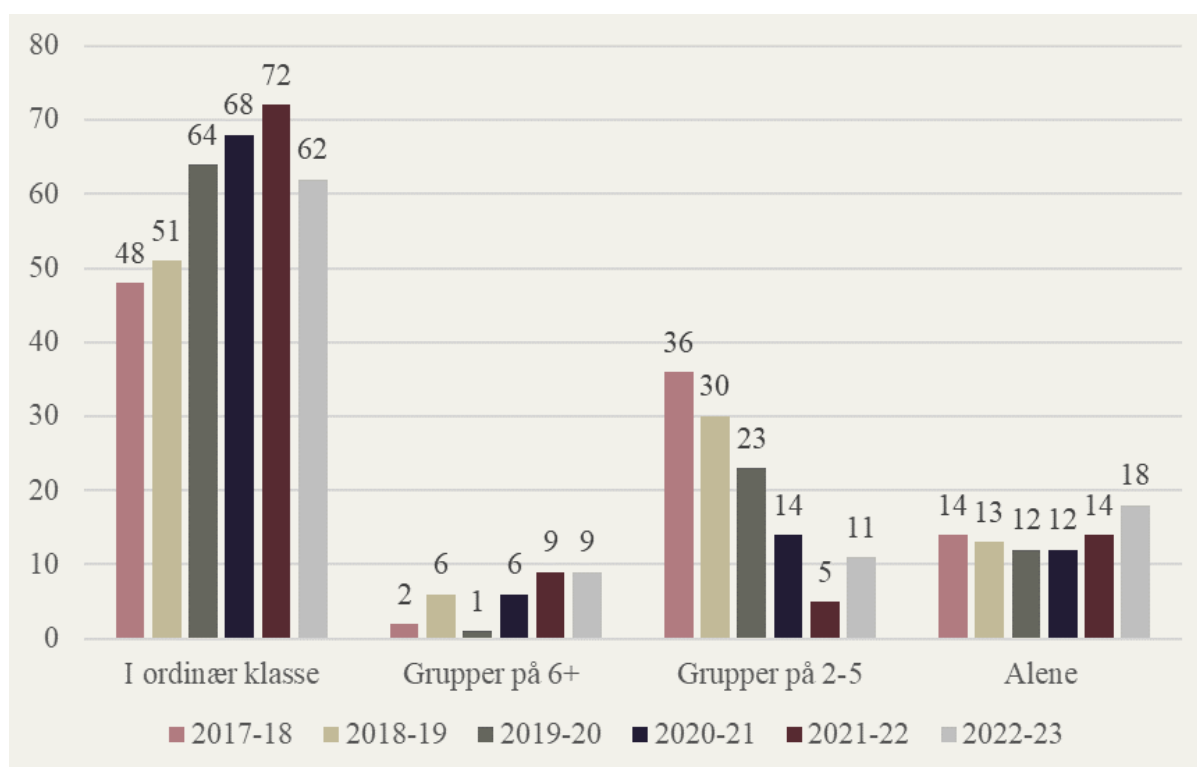
Organisering

Skolene tilrettelegger undervisningen med utgangspunkt i sakkyndig vurdering og enkeltvedtaket. Sakkyndig vurdering er styrende for utformingen av den individuelle opplæringsplanen, men den kan justeres og endres.

Hovedregelen for spesialundervisning er at eleven skal ha opplæring i klassen hvis det er mulig. Siden 2013-14 har andelen elever som hovedsakelig får spesialundervisningen i den ordinære klassen gått betydelig opp. I 2013-14 fikk 28 prosent av elevene (nasjonalt) hovedsakelig spesialundervisning i den ordinære klassen, mens i 2022-23 har andelen gått opp til 50 prosent.³³ Som det fremgår av figur 9 er andelen i Haugesund betydelig høyere, selv om den er redusert skoleåret 2022-23.

³³ [Spesialundervisning | udir.no](#)

Figur 9: Organisering av spesialundervisning. Oppgitt i prosent.

Kilde: GSI/ Haugesund kommune

Parallelt har andelen som har spesialundervisning i grupper på 2-5 blitt over halvert. Omtrent 18 prosent av elevene med vedtak om spesialundervisning fikk dette alene skoleåret 2022-23. Denne andelen har holdt seg relativt stabil i perioden, med unntak av siste år hvor den har økt med fire prosentpoeng.

Ifølge skolesjef er det mest sannsynlig elever med lese- og skrivevansker som før ble ivaretatt i grupper, som nå blir ivaretatt i ordinær klasse. Dette begrunnes med at det nok er disse elevene som er enklest å inkludere og at disse får godt utbytte av måten man organiserer på i klassen. Dette er også noe som gagnar de andre elevene, spesielt de som ikke har behov for spesialundervisning, men som ligger i sjiktet over. Skolesjef trekker frem at en nok blir mer bevisst på hvordan ressursen brukes når den er i klassen.

Ifølge inspektører fra Håvåsen har de etter fagfornyelsen gått litt vekk fra tradisjonell undervisningsform hvor man sitter i ro. Dette har nok medført at de som har konsentrasjonsutfordringer klarer seg bedre i klasserommet nå enn tidligere. Tolærersystemet gir også nye muligheter for tilpasning i klassen. PPT presiserer at det ligger et stort potensial i læreplanverket som må brukes enda mer.

Elever som får spesialundervisning alene, er typisk elever med store utfordringer knyttet til eksempelvis skolevegring. Skåredalen oppgir å ha slike utfordringer på ungdomstrinnet. Dette er elever med psykiske vansker og omfattende diagnoser hvor ofte flere instanser er koblet på.

Målet til skolen er å få de mest mulig inkludert i fellesskapet. Det presiseres at de ofte ikke vil være i klassen eller at de ikke klarer å være i klassen på grunn av helseutfordringer og andre vansker.

Organisering på de utvalgte skolene

De tre utvalgte skolene oppgir at spesialundervisningen hovedsakelig organiseres i klasserommet, men i noen tilfeller tas eleven ut av klasserommet.

Vi får opplyst at noen elever ønsker at spesialundervisningen alltid skal gis utenfor klasserommet. Inspektør ved Skåredalen opplyser at elevene ikke får lov til det, og begrunner det med hvor viktig det sosiale samspillet i klassen er.

Tre av de foresatte oppgir og at de ikke er fornøyd med organiseringen av undervisningstilbudet, og at de har etterspurt spesialundervisning i mindre grupper eller utenfor klasserommet. De foresatte har inntrykk av at ledelsen på skolen har et sterkt ønske om at spesialundervisningen skal gis i klasserommet, og enkelte har fått beskjed om at skolen ikke har ressurser til å utføre spesialundervisningen i mindre grupper.

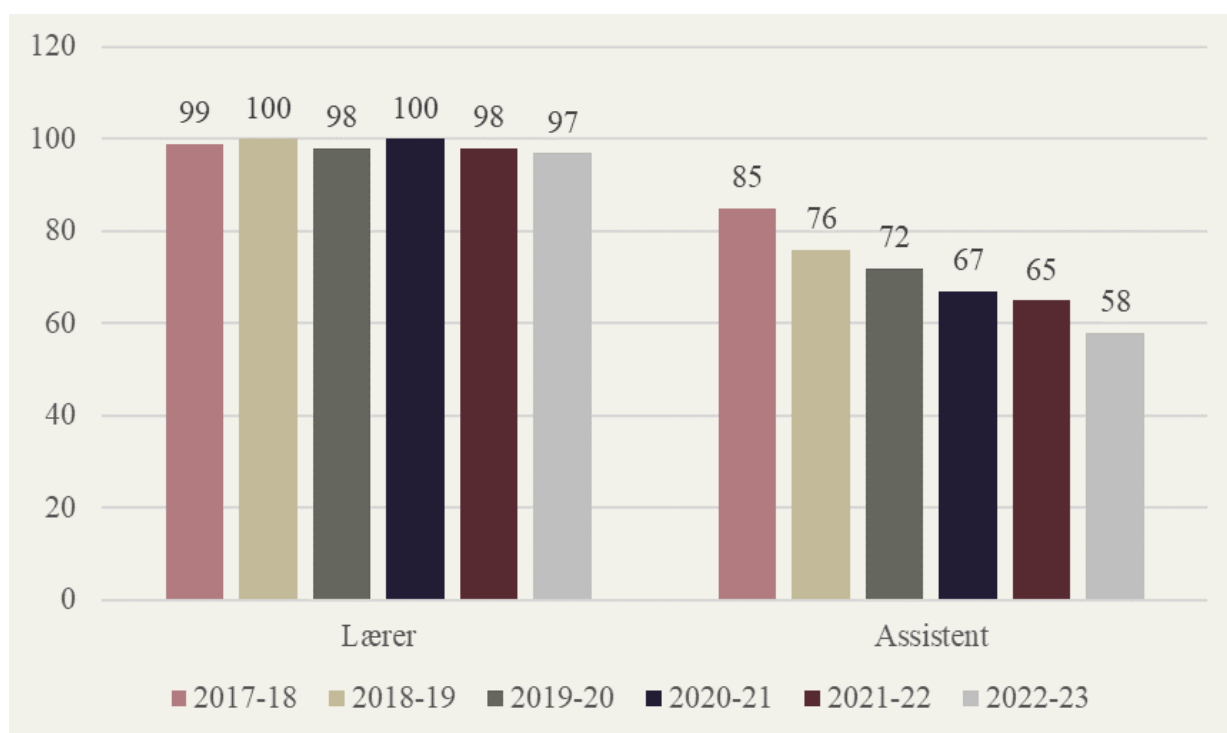
Foresatte som opplever å ha innsyn i hvordan skolen tilrettelegger undervisningstilbudet gir hovedsakelig positive tilbakemeldinger. Det trekkes blant annet frem at de legger opp til undervisning som motiverer ved at de tar hensyn til elevens interesser.

Kompetanse

En elev kan få vedtak om spesialpedagogiske timer med lærer, assistent, eller begge deler. En assistent er en ansatt som ikke kan ha selvstendig ansvar for en læresituasjon. Begrepet omfatter både ufaglærte uten formell bakgrunn, og faglærte som ikke oppfyller krav for undervisning. Av kvalitetsmelding 2022 kan vi lese at det i vedtak om spesialundervisning i 141 av sakene er anbefaling om fagarbeider som en del av vedtaket om spesialundervisning i Haugesundskolen.

Assistenttimene kommer primært i tillegg til, ikke i stedet for, lærertimene til spesialundervisning. Nasjonalt får 96 prosent av elevene med enkeltvedtak om spesialundervisning, vedtak om spesialundervisning med lærer. Tilsvarende får 46 prosent av elevene timer med assistent. Figur 10 viser andel som får spesialundervisning med lærer og assistent i Haugesund kommune de seks siste årene:

Figur 10: Andel elever som får spesialundervisning med lærer og assistent. Oppgitt i prosent.

Kilde: GSI/ Haugesund kommune

Vi ser at andelen elever som får spesialundervisning med assistent har blitt redusert de siste seks årene. Vi er kjent med at PP-tjenesten har et mål om å «fase ut» miljø-/assistentressurs, og at det jobbes med å ikke tilrå dette i sakkyndig vurdering.³⁴ Andelen som får spesialundervisning med lærer har holdt seg nokså stabil på tilnærmet 100 prosent.

Tall fra Utdanningsdirektoratet viser at skoleåret 2023-24 blir 97 prosent av årstimene gitt av personale med godkjent utdanning. Dette er en nedgang på to prosentpoeng fra skoleåret før, men ligger over landssnittet som er 95 prosent. Av de utvalgte skolene er det kun Austrheim som har timer med undervisningspersonale som ikke oppfyller kompetansekravene inneværende skoleår (2 prosent).

Det er hovedsakelig spesialpedagog og faglærere som gir spesialundervisning på de utvalgte skolene. Ledelsen på alle skolene oppgir at de har fokus på kontinuitet når det gjelder hvem som gir spesialundervisningen. Alle de utvalgte skolene har miljøarbeidere som hovedsakelig settes inn for de elevene som trenger oppfølging som ikke er faglige og de skal brukes som en styrking i klasserommet.

³⁴ Kilde: Budsjett- og økonomiplan 2022-2025, Årsmelding 2021

Samarbeidet mellom spesialpedagogene og kontaktlærerne/faglærerne/ assistentene beskrives av lærerne hovedsakelig som godt, men at det avhenger av rom for samarbeid. Enkelte uttaler at samarbeidet med assistenter bør forbedres: *«De kommer inn og vet kanskje ikke helt hva de skal gjøre. Vi samarbeider ikke med disse. De har ikke plantid på timeplanen- jobber gjerne i SFO før og etter.»*

PPT har inntrykk av at det er mange dyktige lærere i Haugesundskolen og at elever som får hjelp av spesialpedagog i mindre grupper eller i klassen stort sett får god oppfølging. Det har derimot vært tilfeller hvor PPT har anbefalt foresatte å klage til Statsforvalteren på grunn av manglende tilbud og/ eller gjennomføring av vedtak. Skolene oppgis også å ha en del å gå på når det gjelder å bruke kompetansen de selv har. Tid oppgis å være en viktig faktor, at miljøarbeiderne har tid til å snakke med lærerne, og at lærerne har tid til å snakke med ledelsen. De må også ha tid til å sette seg ned og gjennomgå hva som fungerer og hva som ikke fungerer. PPT opplever heller ikke at det er nok tid til samarbeid mellom PPT og skolene, både på system- og individnivå.

Hvis skolene ikke har kompetanse på elevens vansker, eller det PPT tilråder, etterspør skolene den kompetansen. Eksempelvis brukes PPT, Statped, Habiliteringstenesten og lignende. Noen av lærerne opplever mangel på kompetanse på enkelte områder, eksempelvis knyttet til atferdsvansker. Mer samarbeid med andre instanser etterspørres av flere. Tilbakemeldingen fra foresatte er at lærernes kompetanse på de tre utvalgte skolene er personavhengig.

Ledelsen på alle de tre skolene oppgir at de prøver å sette inn vikar ved fravær. Vi får imidlertid flere tilbakemeldinger fra foresatte på at de har inntrykk av at spesialundervisningen faller bort ved fravær og sykdom og noen er usikre på om eleven får den spesialundervisningen de har krav på:

«... stusser over at de ikke setter inn vikar ved sykdom, antar at han/hun mister disse timene ...».

«...de sier av og til at de ikke har tid til å gjennomføre, mister eksempelvis logopedøvelser».

«... lurar jo på om spesialundervisningen blir spist av fellesskapet ...».

«... bekymringen for oss er om han/ hun får det han/ hun har krav på.»

«Til syvende og sist handler det om ressurser, sønnen/ datteren vår er ikke den som roper høyest etter hjelp.»

3.4.3 VURDERING AV UNDERVISNINGSTILBUDET

Vurdering av elevenes utbytte av opplæringstilbudet

Skolen skal vurdere om eleven har tilfredsstillende utbytte av opplæringstilbudet. For å sikre at eleven kan nå sine opplæringsmål må skolen se på opplæringen, hva som er realistiske mål for opplæringen, sett i forhold til elevens utviklingsmuligheter. Skolen skal gjennomføre en pedagogisk kartlegging av alle elevene som mottar spesialundervisning.

Kommunen har retningslinjer for utarbeidelse av IOP og årsrapport, disse fremgår i sin helhet i [vedlegg 4](#). Her finner en hvem som er ansvarlig for hvilke aktiviteter. Eksempelvis at kontaktlærer/spesiallærer har ansvar for å utarbeide årsrapport innen 15. juni og hva vurderingen skal inneholde. Kommunen har også rutine for avslutning av spesialundervisning og gjentatt henvisning til PPT. Når elevens utvikling er vurdert, må skolen, i samarbeid med foreldrene og eleven, vurdere om det er behov for videre spesialundervisning eller om eleven kan få tilfredsstillende utbytte av det ordinære opplæringstilbudet. Rutinen fremgår av [vedlegg 5](#). Sakkyndig vurdering, enkeltvedtak, IOP, og årsrapport dokumenterer skolens system for å vurdere elevens utbytte av opplæringen. De utvalgte skolene oppgir at de i tillegg gjennomfører jevnlige vurderinger for å tilpasse undervisningen til den enkelte elev.

Mappegjennomgang

I forbindelse med mappegjennomgangen har vi mottatt årsrapport fra skolene knyttet til de utvalgte elevene. Vi har kontrollert følgende forhold knyttet til årsrapporten:

- At den gir en oversikt over opplæringen eleven har fått og vurderingen av utviklingen
- Om elevene trekkes aktivt med i vurderingen
- Utviklingen skal vurderes ut fra målene i IOP
- Mangler og avvik skal påpekes

Årsrapportene gir stort sett en oversikt over opplæringen eleven har fått og en vurdering av fra målene. Ettersom den individuelle opplæringsplanen ikke alltid er tydelig på hvilke mål som gjelder er det derimot ikke alltid like lett å se at disse samsvarer. I et av de kontrollerte tilfellene fremgår det derimot ikke hva som er gjort og i to tilfeller er det ikke gjort noen vurdering av målene. I 38 prosent av tilfellene fremgår det ikke tydelig om målene er nådd eller ikke og i to tilfeller er det tydelig ikke samsvar mellom den individuelle opplæringsplanen og vurderingen. Dette er ikke kommentert. Dato for utarbeidelse og når det er gjort endringer fremgår ikke alltid like tydelig. I kun en vurdering fremgår det tydelig at eleven har deltatt i vurderingen.

Tilbakemeldinger

Ledelsen på de utvalgte skolene har inntrykk av at spesialundervisingen stort sett virker. Austrheim presiserer at måten den stort sett organiseres på, som stasjonsundervisning og inkluderende undervisning, virker mye bedre enn når elevene ble tatt ut hver fjerde time onsdag på grupperom. Hvis den ikke virker blir det presisert at tiltakene endres. Det gjøres justeringer hele tiden på de utvalgte skolene, også tidlig i løpet. Dette oppgis å være i dialog med foreldre, elev og lærer. Rektor på Austrheim opplever at lærerne er flinke til å melde fra om noe ikke fungerer. Det presiseres at det krever kontinuerlig evaluering for å finne hva som fungerer. *«Spesialundervisningen er god hvis du har satt gode, konkrete, målbare og presise mål. De skal være ambisiøse, men realistiske.»*

Rektor ved Skåredalen presiserer at de er opptatt av barnets stemme og at det er større fokus på det nå enn før. Det presiseres at de har blitt særlig flinke tilknyttet saker om trygt og godt skolemiljø, men også i forhold til utbytte av opplæringen og faglig.

Foresatte ønsker generelt sett å bli informert om hvordan elevene ligger an i forhold til målene som er satt. Enkelte trekker fram at det er vanskelig å snakke ærlig om dette når eleven er til stede, som på elevsamtalen.

3.4.4 INTERNKONTROLLSYSTEM

Revisjonskriterier:

- Skoleeier skal ha et forsvarlig system for vurdering av om elever med vedtak om spesialundervisning får den undervisningen de har krav på.

Internkontrollsystem

Retten til å fatte vedtak om spesialundervisning er delegert til rektor på hver enkelt skole, jamfør kommunens delegeringsreglement. Dette innebærer at den enkelte skole har ansvar for å følge opp at elevene får innvilget den spesialundervingen de har krav på. Årsrapportene er skolenes verktøy for å vurdere måloppnåelsen.

Skoleeier følger opp om elever med vedtak om spesialundervisning får den undervisningen de har krav på gjennom kommunens kvalitetsårshjul³⁵. Dette er tema på kvalitetssamtale 1 som gjennomføres i starten av skoleåret. I etterkant av kvalitetssamtalen gjennomfører skoleeier en risikovurdering hvor de basert på kvalitetssamtalene, stikkprøver, henvendelser gjennom skoleåret og saker til Statsforvalteren, vurderer hvilke skoler de skal gjennomføre internrevisjon av. I internrevisjonen går skoleeier gjennom et utvalg av saker hvor det er vedtak om spesialundervisning. Her undersøker de blant annet om vedtak stemmer overens med sakkyndig vurdering, om avvik fra sakkyndig vurdering blir begrunnet og kvaliteten på IOP og årsrapport.

Tilbakemeldinger

Ledelsen ved alle de utvalgte skolene har inntrykk av at spesialundervisningen som gis generelt sett er i samsvar med vedtakene, men Skåredalen presiserer at det finnes unntak. Dette diskuteres jevnlig.

Ledelsen på de tre utvalgte skolene opplever at de har oversikt over om elever med vedtak om spesialundervisning får den undervisningen de har rett på. På Håvåsen får vi opplyst at rektor har oversikt gjennom inspektør og konsulent. Inspektør jobber tett opp mot klassene som har elever med vedtak om spesialundervisning. I tillegg blir disse ivaretatt gjennom timeplanleggingen i starten av året. Konsulent passer i tillegg på at det blir satt inn vikar ved fravær av

³⁵ <https://create.plandisc.com/wheel/showPublic/73XrGUn>

spesialundervisningslærere. Det oppgis å være tett dialog med inspektør om det skulle være noe som ikke fungerer.

Rektor ved Austrheim oppgir blant annet at oversikten skaffes gjennom å bidra til å legge riktig timeantall til spesialundervisning i timeplan og fordele undervisningen til kompetent lærer, følge opp individuelle opplæringsplaner, delta på samarbeidsmøter, delta på møte mellom PPT kontakt og skolens ledelse hvor elever med særskilte behov drøftes samt gjennom at lærere rapporterer til ledelsen om skole – hjem samtaler. I perioder med langtidsfravær og det er vanskelig å oppdrive kompetente vikarer, skaffer skolen seg oversikt over tapte timer slik at disse kan gis «tilbake» til eleven ved et senere tidspunkt.

Av lærerne får vi ulike tilbakemeldinger knyttet til om elevene får den undervisningen de har krav på i forhold til vedtaket. Hovedårsaken oppgis å være at når ressursen brukes i klassen blir den til tider spist opp av fellesskapet eller at en ikke får tak i vikar ved fravær. Det presiseres at dette ikke er noe som gjøres bevisst, men at det allikevel er feil ovenfor eleven som har krav på spesialundervisning. Videre trekkes det fram at det varierer fra klasse til klasse og fra lærer til lærer hvor flinke de er til å følge opp at ressursene fordeles etter vedtaket. En lærer trekker fram at antall timer kan telles, men at bruken av spesialressursene aldri kan bli god nok.

Foresatte vi har snakket med er generelt sett usikre på om elevene får den spesialundervisningen de har krav på. Flere har inntrykk av at spesialundervisningen faller bort ved fravær og lignende eller at den blir spist opp av fellesskapet. Enkelte poengterer at dette er inntrykk og at de vet lite om hva eleven konkret får av spesialundervisning både i timer og innhold.

3.4.5 VURDERING

Enkeltvedtak

Enkeltvedtak om spesialundervisning gir de absolutte rammene for den individuelle opplæringsplanen. Det er skolen, ved rektor, som fatter enkeltvedtak om spesialundervisning. Mappegjennomgangen viser at det fattes enkeltvedtak som bygger på den sakkyndige vurderingen, men i tre tilfeller tar det fra tre til seks måneder fra sakkyndig vurdering foreligger til enkeltvedtak er fattet. Kravet i forvaltningsloven er at enkeltvedtaket skal fattes innen rimelig tid og uten ugrunnet opphold. Vår erfaring fra skolefeltet er at det er vanlig at enkeltvedtak fattes innen noen uker til en måned etter at den sakkyndige vurderingen er mottatt. Selv om skolene opplyser at det er satt inn tiltak i perioden det formelle ikke har vært på plass, er det ikke godt nok. Enkeltvedtaket gir eleven en formell rett til spesialundervisning som skiller seg fra tiltak innenfor ordinær opplæring. Gjennomgangen viser ellers at enkeltvedtaket angir innhold, omfang, organisering og kompetanse som er nokså identisk med den sakkyndige vurderingen. Vi anbefaler kommunen å sikre at vedtak om spesialundervisning blir fattet så snart som mulig.

Tilrettelegging og vurdering av undervisningstilbudet

Skolene skal tilrettelegge undervisningen med utgangspunkt i sakkyndig vurdering og enkeltvedtak. Hvordan undervisningen tilrettelegges skal fremkomme av den individuelle opplæringsplanen, som kontaktlærer/ spesiallærer har ansvar for å utarbeide. Planen skal

evalueres årlig. Mappegjennomgangen viser at skolene utarbeider individuelle opplæringsplaner, men at de ikke evalueres og oppdateres i tilstrekkelig grad. Over halvparten av de kontrollerte planene er datert før det siste vedtaket. Dette indikerer at planene ikke er «levende» dokumenter som brukes til å gjøre jevnlig vurderinger av spesialundervisningens effekt. Det reiser og spørsmål ved hvordan vedtak faktisk følges opp.

Alle skolene oppgir at de gjennomfører jevnlig vurderinger for å tilpasse undervisningen til den enkelte elev. I forbindelse med mappegjennomgangen har vi mottatt årsrapport for alle de utvalgte sakene. Gjennomgangen viser mangler knyttet til involvering av elev i vurderingen av kompetansemålene, og vurdering av måloppnåelsen. At eleven har vært aktivt med i vurderingen fremgår kun av en årsrapport og i 38 prosent³⁶ av de kontrollerte årsrapportene er det ikke tydelig om målene er nådd eller ikke. Vi anbefaler kommunen å sikre at skolene evaluerer måloppnåelse i samarbeid med elev og oppdaterer individuell opplæringsplan i samsvar med evalueringen.

En elev kan få vedtak om spesialpedagogiske timer med lærer, assistent eller begge deler. Tall fra utdanningsdirektoratet viser at 97 prosent av elevene som får spesialundervisning i Haugesundskolen får den med lærer. I overkant av halvparten av elevene som har vedtak om spesialundervisning får oppfølging av assistent i tillegg til lærer. Bruken av assistenter tilknyttet spesialundervisning er redusert betydelig de siste seks årene.

Tilbakemeldingene tyder på at personalets fravær er den største trusselen knyttet til om eleven får den spesialundervisningen og kompetansen de har krav på. Ledelsen på de utvalgte skolene oppgir at de prøver å sette inn vikar ved fravær og at de som regel setter inn en med kjennskap til eleven. Vi får derimot enkelte tilbakemeldinger fra lærere og foresatte om at det ikke alltid blir satt inn vikar ved fravær eller at vikarene er ufaglærte.

Internkontrollsystem

Det er den enkelte skole som har ansvar for å sikre at elevene får den spesialundervisningen de har krav på, både i timer og innhold. Skoleeier følger opp om elever med vedtak om spesialundervisning får den undervisningen de har krav på gjennom internrevisjon av et utvalg saker. Ledelsen på de utvalgte skolene opplever hovedsakelig at vedtakene følges opp og at de har oversikt over hva som blir gitt. Mangelfull evaluering og oppdatering av individuelle opplæringsplaner gir derimot indikasjoner på at kommunen ikke har grunnlag for å vite om elevene får den spesialundervisningen de har krav på.

3.4.6 ANBEFALINGER

Vi anbefaler kommunen å:

- sikre at vedtak om spesialundervisning blir fattet så snart som mulig.
- sikre at skolene evaluerer måloppnåelse i samarbeid med elev og oppdaterer individuell opplæringsplan i samsvar med evalueringen.

³⁶ Seks av seksten kontrollerte rapporter.

4 SKOLENES SAMARBEID MED PPT

I dette kapittelet fokuserer vi på følgende problemstilling:

- Hvordan fungerer samarbeidet mellom skolene og PPT?

4.1 REVISJONSKRITERIER

Forskning

I nasjonal faglig retningslinje Tidlig oppdagelse av utsatte barn og unge er det en sterk anbefaling at kommunen sikrer at det er etablerte avtaler om samarbeid mellom virksomheter involvert i oppfølging av barn og unge det er knyttet bekymring til. Videre heter det at avtalene bør forankres og implementeres på en god måte hos ledere i virksomhetene, og inkludere ulike samarbeidsformer på tvers av sektorer og nivåer. De må følges tett opp av ledere, slik at avtalene er kjent og blir fulgt i virksomhetene.

Ifølge Stortingsmelding 6 (2019-2020) *Tett på, tidlig innsats og inkluderende felleskap i barnehage, skole og SFO* må PPT etablere et tett og nært samarbeid med barnehagene, skolene og de nærliggende tjenestene og ha rutiner for dette arbeidet. Når elevene blir utredet, er PPT et viktig bindeledd mellom skoler på den ene siden og andre hjelpetjenester på den andre.

Regjeringen vil styrke det tverrfaglige samarbeidet for å sikre et godt lag rundt barna og elevene.

Mål for tverrfaglig samarbeid:

- Barn og unge og deres familier får den helhetlige oppfølgingen de trenger av ulike tjenester.
- Tverrfaglig samarbeid skal bidra til at alle barn opplever et godt og inkluderende oppvekst-, leke- og læringsmiljø.
- Tverrfaglig samarbeid skal bidra til at flere gjennomfører videregående opplæring.

Godt tverrfaglig samarbeid handler om at ulike fagmiljøer arbeider sammen og ser tilbudene i sammenheng. De ansatte i tjenestene må snakke godt sammen. Barnas behov må være utgangspunktet for samarbeidet.

De ansatte må sammen med andre tjenester bidra til at foreldre får god veiledning og oppfølging, og at barnet og foreldrene involveres for å finne gode løsninger.

I nevnte Stortingsmelding påpekes det at det er et behov for å styrke det profesjonelle samarbeidet internt på den enkelte skole, og på tvers av skolen og det øvrige støttesystemet.

Behovet for bedre tverrfaglig samarbeid har fått bred omtale i en rekke stortingsmeldinger og NoU-er.

Samtidig er det godt dokumentert at tverrfaglig samarbeid ofte fungerer for dårlig. Det kan være uklart hvem som skal koordinere oppfølgingen av tiltak for barn og unge som mottar tjenester fra flere instanser. I dag er det i praksis ofte foreldrene som må koordinere samarbeidet.

Regjeringen forventer at kommuner og fylkeskommuner arbeider målrettet for en felles kultur for samarbeid på tvers av tjenestene for å gi barn og unge som trenger det, et helhetlig tilbud.

På bakgrunn av gjennomgangen over utleder vi følgende revisjonskriterier:

- Skolene har innarbeidet rutiner for samarbeid med PPT.

4.2 PPT HAUGESUND

PPT er sakkyndig instans i spørsmål om elevers opplæringssituasjon. I tillegg til å skrive sakkyndige vurderinger, skal PPT også hjelpe skolene med systemrettet arbeid.

PPT Haugesund gir også tjenester til Sveio og Utsira kommune. Tjenesten er organisert med en leder og nestleder, og er teaminndelt. Utover kontaktpersoner i den enkelte skole (og barnehage), har PPT også et veiledningsteam. Veiledningsteamet jobber hovedsakelig ute på skolene, og arbeidet er først og fremst rettet mot kompetanseutvikling og veiledning av pedagogisk personale. Veiledningen er i hovedsak rettet mot personalets arbeid med grupper og klasser, ikke enkeltindivider. Teamet består av to personer. Skolene melder inn behov for veiledning fra teamet til PPT.

Rutiner for samarbeid

Kommunen har rutine for samhandling skole og PPT. Av denne framgår det at hver skole skal ha en årlig samarbeidsavtale med PPT, som skal gi en oversikt over kontaktmøter for kommende skoleår, samt hvilke tema/områder som skolen ønsker fokus på. Rutinene fremgår i sin helhet i [vedlegg 6](#). Av kommunens hjemmeside fremgår det at arbeidet med *stafettloggen* er sentral i samarbeidet mellom PPT og skolene i Haugesund kommune. De utvalgte skolene bruker derimot ikke stafettlogg til samarbeid med PPT.

I kommunen er samarbeidet mellom skolene og PPT organisert slik at hver skole har en fast kontaktperson i PPT. I tillegg til å ha ansvar for utredninger og sakkyndighetsarbeid for enkeltelever, skal kontaktpersonene også jobbe med veiledning på systemnivå på sine respektive skoler. Kontaktperson har faste «kontaktdager» hvor de er til stede på skolene. Hyppigheten på disse avhenger både av skolens størrelse/elevgrunnlaget, samt interne avtaler mellom kontaktperson og den enkelte skole. Kommunen erfarer at der det fungerer med kontaktperson, lykkes en i større grad med å jobbe systemrettet med veiledning av lærere på gruppe- og klassenivå.

PPTs kontaktperson på Austrheim har eksempelvis to faste dager annenhver uke på skolen, kontaktperson på Skåredalen har en fast dag i uken mens Håvåsen har en fast dag i måneden. Vi

får opplyst at hvor mye tid som brukes til veiledning på systemnivå avhenger av hvor mye tid som brukes på henvisninger. Kontaktpersonene er til stede på skolene og bistår med det skolene ønsker. Alle skolene har et teams-dokument med timeplan for dagen kontaktperson skal komme.

Kontaktdagene på Skåredalen benyttes blant annet til gjensidig orientering – skole, ved undervisningsinspektør og leder av ressursteam, og PPT. Hva er blitt gjort, er det nye elever en er bekymret for, har det vært endringer osv. Kontaktdagene brukes også til observasjon i klasserom, både miljø og enkeltelever, samt møter. Dette er avtalt på forhånd. Ledelsen på Skåredalen anslår at PPT bruker cirka halvparten av tiden på henholdsvis individ- og systemsaker. På Håvåsen har derimot det meste av tiden blitt brukt på individsaker.

Av kommunens rutine for samhandling mellom skole og PPT framgår det blant annet at hver skole skal ha en årlig samarbeidsavtale med PPT, som skal gi en oversikt over kontaktmøter for kommende skoleår, samt hvilke tema/områder som skolen ønsker fokus på. Vi får opplyst at flere nå har gått bort fra praksisen med samarbeidsavtaler. Hensikten med samarbeidsavtalene var å få en felles struktur på samarbeidet i etterkant av en omorganisering av PP-tjenesten. Det vises til at organiseringen av samarbeidet i dag er en etablert praksis, og at behovet for samarbeidsavtaler dermed er mindre. Flere skoler har derfor gått bort fra denne praksisen. I intervjuene påpekes det at samarbeidet likevel er strukturert gjennom en fast agenda, og at både skoleledelsen og kontaktperson har tilgang til et felles dokument hvor opplegget for kommende kontaktdag fylles ut.

PPT er delt i opplevelsen av om de utnyttes på en god måte når de er til stede på skolene. Planen for dagen skal fylles ut i god tid fra skolens side så kontaktperson fra PPT kan forberede seg og informere lærere. PPT opplever at kvaliteten på forberedelsene varierer, men det er ledelsen på skolen som må prioritere oppgavene. Det presiseres at det også gis ad hoc-veiledning i gangene. Dette spesielt når lærere etterspør veiledning for konkrete utfordringer.

Kommunen har som nevnt i kapittel 3 rutiner knyttet til henvisning til PPT og rutine for å sikre en forsvarlig sakkyndig utredning. I tillegg har PPT utarbeidet fasemodellen. Bakgrunnen for utarbeidelse av modellen var som nevnt et ønske fra PPT sin side om å forenkle samarbeidet, tydeliggjøre roller og ansvar, og bidra til kvalitetssikring av prosessen fra avdekking til henvisning. PPT begrunnet behovet for fasemodellen med at kommunens rutiner ikke er godt nok implementert og at kommunene de betjener ikke har samme rutiner for arbeidet. PPT ønsker tydelige interne rutiner for å sikre lik praksis. Leder av PPT oppgir at når fasemodellen er innarbeidet kan arbeidet med fasemodellen erstatte pedagogisk rapport fordi all informasjon allerede er på plass. Bruk av fasemodellen skal også gi foresatte større innsikt i det som skjer på skolen og gjøre det lettere i samarbeidsmøter. På den måten vil modellen gjerne også tydeligere roller og ansvar. PPT opplever store forskjeller knyttet til i hvilken grad modellen har blitt tatt i bruk, både fra lærer til lærer og fra skole til skole.

Opplevelser av samarbeidet

PPT leder opplever at samarbeidet med skolene i dag er godt, og at PPTs status har endret seg i positiv retning de siste fire-fem årene. Det trekkes frem som positivt at kommunen etter omorganiseringen opprettet stilling som skolesjef og ledergruppe innen oppvekst. Leder av PPT påpeker videre at en etter dette har jobbet med å lage en Haugesundskole, med samme mål om inkludering, tilpasset opplæring og kvalitet i ordinær undervisning.

Skolene beskriver også hovedsakelig samarbeidet med PPT som godt. Det trekkes derimot fram at det har vært en god del utskiftninger av kontaktpersoner og at det tar tid for ny person å bli kjent med skolen og kulturen. Tettere samarbeid med PPT på ledernivå, slik at det blir systemisk, oppgis som ønskelig. Det beskrives i dag å være få arenaer for rektor og PPT-leder for å sikre felles forståelse og avklarte forventninger til roller osv.

4.3 VURDERING

Gjennomgangen viser at kommunen har rutiner for samarbeid med PPT. Hovedinntrykket fra intervjuene er at både skolene og PPT opplever at samarbeidet fungerer godt. Et mindretall peker på at samarbeidet er personavhengig og tror at denne sårbarheten vil kunne reduseres ved å samarbeide mer på ledernivå.

VEDLEGG

Vedlegg 1 – Kilder

Muntlige kilder fra kommunen

Totalt 28 personer er intervjuet. Disse er:

- Skolesjef
- 2 rådgivere fra Avdeling skole
- 2 representanter fra PPT
- Representanter fra Austrheim skole:
 - Rektor
 - 2 inspektører
 - 2 lærere
- Representanter fra Skåredalen skole:
 - Rektor
 - 2 inspektører
 - 2 lærere
- Representanter fra Håvåsen skole:
 - Rektor
 - 2 inspektører
 - 2 lærere
- 8 foresatte til 7 elever

Skriftlige kilder

Kommunens rutiner

- Budsjett- og økonomiplan 2022-2025, Haugesund kommune
- Årsmelding 2022, Haugesund kommune
- Kvalitetsmelding for Haugesundskolen, 2022
- «Informasjonsflyt ved overgang fra barnehage til skole»
- «Overgang mellom barnehage, skole og SFO»
- «Overgang fra barneskole til ungdomsskole for elever med spesiell oppfølging»
- «Opprettelse av samarbeid med ASK-rådgiver»
- «Overgang fra barnehage til barneskole for elever med vedtak – opplæring av elever med behov for alternativ og supplerende kommunikasjon»
- «Tidlig identifisering av barn/elever med behov for alternativ og supplerende kommunikasjon»
- «Utredning og oppfølging av barn/elever med behov for alternativ og supplerende kommunikasjon»
- «Vurdere om eleven har tilfredsstillende utbytte av opplæringen»
- «Vurdere manglende læringsutbytte»
- «Rutine for samhandling skole og PPT»
- «Stafettloggen, Handlingsveileder»

- «Psykososialt team – å forebygge psykososiale vansker hos skolebarn»
- Plan for tilpasset opplæring, Austrheim skole.

Andre skriftlige kilder:

- Opplæringslov med forskrift
- Veileder spesialundervisning
- Utdanningsdirektoratet
- Meld. St. 18 (2010-2011) *Læring og fellesskap*
- Meld. St. nr. 6 (2019-2020) *Tett på – tidlig innsats*
- Nordahl, T. m.fl. (2018). *Inkluderende fellesskap for barn og unge*. Ekspertgruppen for barn og unge med behov for særskilt tilrettelegging. Bergen: Fagbokforlaget
- Barneombudet (2017). *Uten mål og mening? Elever med spesialundervisning i grunnskolen*. Barneombudets fagrapport 2017. Oslo: Barneombudet
- Nasjonal faglig retningslinje for tidlig oppdagelse av utsatte barn og unge

Vedlegg 2 – Innhold i sakkyndig vurdering, enkeltvedtak, IOP

Den sakkyndige vurderingen skal blant annet greie ut og ta standpunkt til, jf. opplæringsloven § 5-3:

- Eleven sitt utbytte av det ordinære opplæringstilbudet.
- Lærevansker hos eleven og andre forhold som er viktige for opplæringen.
- Realistiske opplæringsmål.
- Om en kan avhjelpe elevens vansker innenfor det ordinære opplæringstilbudet.
- Hva slags opplæring som gir et forsvarlig opplæringstilbud. I den forbindelse skal en vurdere organisering, kompetansebehov og tidsressurs.

Ifølge veileder for spesialundervisning³⁷ skal den sakkyndige vurderingen være klar og tydelig på hva som er et forsvarlig opplæringstilbud for eleven. Den er også et viktig grunnlag for utforming av individuell opplæringsplan (IOP) som skolen har ansvar for å lage. Innholdet bør derfor være så konkret som mulig. Den bør også inneholde konkrete tiltak som vil være til hjelp og bistand for eleven. Dette gjelder blant annet behovet for særskilt utstyr, særskilt tilrettelagte læremidler, læremiljø og kompetanse hos personalet.

Enkeltvedtaket skal blant annet si noe om³⁸:

- Innhold (hva slags opplæringstilbud, avvik fra læreplanverket; herunder kompetansemål og timer, hvilke fag avviket skal gjelde for, fritak fra vurdering mv.)

³⁷ Kilde: [6. Sakkyndig vurdering av elevens behov - fase 3 \(udir.no\)](https://www.udir.no/planlegging-og-gjennomforing/fase-3-sakkyndig-vurdering-av-elevens-behov)

³⁸ Kilde: [8. Planlegging og gjennomføring - fase 5 \(udir.no\)](https://www.udir.no/planlegging-og-gjennomforing/fase-5-planlegging-og-gjennomforing)

- Omfang (antall årstimer mv)
- Organisering (i klassen/ gruppe, liten gruppe, eneundervisning, alternativ opplæringsarena)
- Kompetanse (lærer, spesialpedagog, logoped, assistent mv.)

Dersom skolen mener det er nødvendig og forsvarlig med en viss fleksibilitet ved opplæringen, må det gå klart frem av enkeltvedtaket hva fleksibiliteten består i. Det konkrete innholdet i spesialundervisningen kommer frem av den enkelte individuelle opplæringsplanen (IOP).

En god IOP tilfredsstiller følgende kriterier, jf. veilederen for spesialundervisning:

- har en enkel form
- er lett å forstå
- har en relativt lite arbeidskrevende utfylling
- har en logisk oppbygging
- viser helhet og sammenheng i elevens opplæringstilbud
- gir godt grunnlag for å evaluere opplæringen

Ifølge Utdanningsdirektoratets veileder for spesialundervisning er det ikke noe krav i opplæringsloven om at foreldrene/eleven må gi samtykke til IOP. Det er heller ikke nødvendig å signere IOP før skolen kan begynne å bruke den. IOP er et arbeidsdokument som skolen har utformet på grunnlag av enkeltvedtaket. En IOP skal også angi innholdet i opplæringen. Mål og innhold henger nøye sammen, og det er viktig at innholdet utformes på bakgrunn av målene i IOP. Å velge innhold i en IOP krever en operasjonalisering av kompetansemålene i læreplanen for faget. Det kan også være aktuelt med en avgrensning på grunnlag av målene som er satt. Det handler om lokalt læreplanarbeid. Hensikten med en IOP er å utvikle kortfattede og praktiske planer til hjelp i planlegging, gjennomføring og evaluering av opplæringen for elever som har spesialundervisning.

Vedlegg 3 Haugesund kommunens rutine for å sikre en forsvarlig sakkyndig utredning

Utfører ansvarlig		Aktivitet
1	PPT merkantil	Registrerer henvisning i fagsystemet
2	PPT leder	Saken tas opp i inntaksteam. Inntaksteamet foretar en vurdering av henvisning og opplysninger som fremkommer i saken.
	PPT merkantil	Dersom relevante og tilstrekkelige opplysninger forekommer, går sak til saksbehandler for igangsetting Dersom saken ikke har tilstrekkelig og relevant informasjon, ber inntaksteamet om utfyllende opplysninger ev returnerer henvisningen.

		Henvisninger med ønske om sakkyndig vurdering gis prioritet. Sender tilbakemelding til henviser og foreldre om at sak er mottatt og igangsatt.
3	PPT saksansvarlig	Setter saken i gang i fagsystemet. Gjør avtaler om utredning iht. utredningsplan. Innhenter opplysninger og synspunkter fra foreldre og andre relevante personer. Sammenfatter all tilgjengelig informasjon, drøfter med kollegaer i teamet, eventuelt med leder.
4	PPT saksansvarlig	Vurderer om eleven har behov for spesialundervisning og vurderer nødvendige hjelpetiltak. Diskuterer med andre på teamet. Behov spesialundervisning skal så langt råd er bli utformet i samarbeid med eleven og foreldrene til eleven, og det skal legges stor vekt på deres syn
5	PPT leder Saksansvarlig	Utformer sakkyndig vurdering når det er aktuelt. Den sakkyndige vurderingen skal utrede og ta stilling til: • Eleven sitt utbytte av det ordinære opplæringstilbudet • lærevansker hos eleven og andre særlige forhold som er viktige for opplæringen • realistiske opplæringsmål iflg. Læreplanens kompetansemål for fag og klassetrinnets kompetansemål • om en kan hjelpe på de vanskene eleven har innenfor det ordinære opplæringstilbudet • hvilken opplæring gir et forsvarlig opplæringstilbud PP-tjenesten må ut fra en samlet vurdering beskrive hva som er et forsvarlig opplæringstilbud for eleven. Vurderingen bør peke på områder hvor eleven trenger ekstra hjelp, hvilken type opplæring som bør iverksettes, og i hvilket omfang. Vurderingen bør peke på

		løsninger som bidrar til god klassetilhørighet, men også behov for gruppe og / eller eneundervisning i større eller mindre grad. Dersom det er aktuelt med gruppeundervisning, kan det også være nødvendig å uttale seg om gruppens størrelse og sammensetning, ut fra elevens behov. Om nødvendig påpekes også behovet for særlig kompetanse og personellressurser
6	PPT Saksansvarlig	Gir tilbakemelding til foreldre og skole
7	PPT saksansvarlig PPT leder	Oversender sakkyndig vurdering til skolen med kopi til foreldre og elev (15 år) For elever som har varige omfattende vansker kan vurderinger gjøres gjeldende for flere år.
8	PPT saksansvarlig og kollega	Avtaler eventuell videre oppfølging med foreldre og skole, eventuelle andre samarbeidspartner. Dersom skolen ikke melder nye behov (rehenvisning) og/eller andre tiltak er inne fra PPT, avsluttes saken.

Kilde: Haugesund kommune – Aktivitet/ beskrivelse sakkyndig vurdering

Vedlegg 4 Utarbeidelse av IOP og årsrapport

Ansvarlig		Aktivitet
1	Rektor	Rektor gjør kontaktlærer og spesiallærer kjent med innholdet i enkeltvedtaket.
2	Rektor	Rektor sørger for at arbeidet med IOP settes i gang så raskt som mulig etter at enkeltvedtaket er fattet.
3	Kontaktlærer/spesiallærer	Setter seg inn i enkeltvedtaket når det gjelder • innhold (fag, område, avvik fra kompetansemål osv.) • omfang • organisering

		kompetanse
4	Kontaktlærer/spesiallære	Skrive IOP med utgangspunkt i enkeltvedtaket (se pkt. 3 i rutinen). Bruke malen og veileder til malen som hjelp i utarbeidelsen av IOP. Elev og foreldre skal involveres i arbeidet. Frist: 15. juni – som hovedregel. Frist 15. september – nye elever.
5	Rektor	Ferdig utarbeidet IOP sendes foreldre og kommunen v/PPT. For gjesteelever sendes kopi til skoleeier – som videresender til hjemkommunen.
6	Kontaktlærer/spesiallære	I løpet av skoleåret må kontaktlærer / spesiallærer vurdere om elevens utvikling og læring er i tråd med oppsatte mål i IOP. Ved ny henvisning redigeres dialogverktøyet.
7	Rektor	Rektor sørger for at det blir utarbeidet årsrapport.
8	Kontaktlærer/spesiallærer	Utarbeider årsrapport. Bruke malen og veileder til malen som hjelp i utarbeidelse av årsrapport. Elev og foreldre skal involveres i arbeidet. Årsrapporten skal inneholde: - skriftlig oversikt over den opplæringen eleven har fått. - vurdering av elevens utvikling. - utviklingen vurderes ut fra målene som er satt i IOP-en. Frist: 15. juni
9	Rektor	Ferdig utarbeidet årsrapport sendes foreldre og kommunen v/ PPT. For

gjesteelever sendes kopi til skoleeier –
som videresender til hjemkommunen.

Kilde: Haugesund kommune – § 5-5 – Utarbeidelse av IOP og årsrapport

Vedlegg 5 Rutine for avslutning av spesialundervising eller gjentatt henvisning til PPT

Ansvarlig	Aktivitet: Avslutning av spesialundervisning
Skolen	Skolen vurderer elevens utbytte av opplæringen
Rektor	Innkaller foreldre, elev (15 år) og PPT (ved behov) til samarbeidsmøte. Vurdering viser at eleven ikke lenger har behov for spesialundervisning. Opplæringstilbudet vil bli gitt innenfor rammene av ordinær opplæring. Skolens vurdering må klart komme fram i årsrapporten ved skoleårets slutt. Informerer foreldre og elev (15 år) om at de kan kreve at skolen sender gjentatt henvisning til PPT, også i de tilfeller der skolen mener eleven ikke har behov for videre spesialundervisning. Gjentatt henvisning til PPT se neste punkt. Det skrives referat fra møtet
Ansvarlig	Aktivitet: Gjentatt henvisning til PPT
Skolen	Skolen vurderer elevens utbytte av opplæringen
Rektor	Vurdering viser at eleven ikke har tilfredsstillende utbytte av opplæringen Vurderingen drøftes med PPT i kontaktmøte Innkaller foreldre, elev (15 år) og PPT (ved behov) til samarbeidsmøte Innhenter samtykke fra foreldre og elev(15 år) Skolen fyller ut skjema om anmodning av ny sakkyndig vurdering (gjentatt henvisning) ved behov Skolen oversender utfylt skjema til PPT sammen med nødvendige opplysninger som f.eks. dialogverktøy og utskrift fra stafettlogg.
PPT	Utarbeider ny sakkyndig vurdering

	Sendes skolen med kopi til foreldrene og eleven (15 år)
Rektor	Fatter enkeltvedtak og sender vedtaket til foreldrene og eleven (15 år) med kopi til PPT Enkeltvedtak skal også skrives der sakkyndig vurdering konkluderer med ingen behov.

Vedlegg 6 Rutine for samhandling skole og PPT

Ansvarlig		Aktivitet
1	Rektor/inspektør/PPT kontaktperson	Samarbeidsavtale Mal for samarbeidsavtale sendes ut i starten av juni. Samarbeidsavtalen ferdigstilles innen utgangen av august. Del 1 Generelle tema /områder skolen ønsker fokus på i samarbeidet med PPT. Del 2 Oversikt kontaktmøter, psykososialt team og eventuelt andre møter (f.eks samarbeidsmøter, ansvarsgruppemøter) man vet om for kommende skoleår. Et eksemplar av samarbeidsavtalen på skolen og PPT. Dersom skolen har behov for kompetanse/kursing på spesielle tema, fra PPT, skal dette tas inn i samarbeidsavtalen.
2	Rektor / inspektør	Kontakttdag - Kaller inn etter oppsatt møteplan, setter opp saksliste og leder møtet. - Møtedeltakerne møter forberedt til møtet A: Skole Avholdes i hht samarbeidsavtale - Skoler med over 200 elever avholdes ett møte månedlig - Skoler med under 200 elever to møter pr semester eller etter avtale

		• Varighet – en skoledag (5-6 timer) • Fra PPT møter psykolog og pedagog. Fra skolen møter ledelsen og eventuelt andre • På skolenivå fokus på generelle tema, kompetanse- og organisasjonsutvikling B: Gruppe / klasse Fokus på kvalitet på ordinær undervisning – inkludering, tilpasset opplæring, klasseledelse, lærerstøtte og emosjonell støtte • Observasjon, veiledning og pedagogisk analyse (12 til 14) • Skolen skaffer nødvendig samtykker/info til foreldre ved behov • Skolen prøver ut og evaluerer C: Individ Drøfte konkrete elever som det er bekymring rundt (rutine 1). • Samtykke må innhentes. • Gjennomgang av tiltak i stafettlogg og annet. • Vurdere å iverksette nye tiltak. • Avtale eventuell oppfølging på neste kontaktmøte. • Gjennomføres før eventuell henvisning
3	Rektor / inspektør	Psykososiale team (se egen rutine) Del 1 PPT møter i henhold til samarbeidsavtalen • Drøfte overordnede tema som f.eks. skolefravær, mobbing, psykososialt miljø Del 2 Dersom behov for å drøfte enkeltelever, sørger skolen for nødvendig samtykke fra foreldre (og eleven selv over 15 år) ev, inviterer foreldre til å delta på aktuell del av møte.

		Skolene velger hvordan de vil organisere disse møtene. Enten som egne møter eller kobles inn mot kontaktmøtene.
4	Rektor / inspektør	RESSURSMØTER (se egen rutine) Skolens eget interne møte. Eksterne deltakere ved behov.